
DOKUMENTY A MATERIÁLY

JAK TO BYLO S ČESTNOU VOJENSKOU STRÁŽÍ JOZEFA TISA?

OLDŘICH PEJS

PEJS, O.: The Real Story of Jozef Tiso's Guard of Honour. Vojenská história, 4, 21, 2017, pp 102-124, Bratislava.

The study deals with the topic of the Guard of Honour of President Jozef Tiso. On a relatively large space, the author describes the circumstances of the origin of this Army unit and provides information on its functioning in 1939 – 1940.

The author states that Jozef Tiso's Guard of Honour was supposed to fulfil two tasks, in particular the ultimate guard and security service at the seat of the head of the state and the task of the honorary unit with special mandate for welcoming important personalities. The military Guard of Honour should have symbolised the position of Jozef Tiso as the head of the Slovak state and as the commander in chief of the Slovak military power. Did the military Guard of Honour fulfil this mission in the first months of its existence? There are no doubts that it did, outwardly, since the public accepted it. However, it remains a question whether it symbolised and represented the Slovak Army itself. The military Guard of Honour was a selective rather than a professional unit, therefore to a certain extent, it copied the common infantry divisions it was dependent on, including their maladies. The author states that the uncertainties around the origin, inclusion into the military organism, the name and unsuccessful steps in filling the commander posts do not indicate an exclusive and prestigious position inside the military organism.

Military History. Slovakia. World War 2. Jozef Tiso's Guard of Honour. Y. 1939 – 1940.

Kalendár slovenského vojska 1943 seznámil svoje čtenáře s počátky vojenské služby v paláci slovenského prezidenta republiky ThDr. Jozefa Tisa ve vztahu k čestné vojenské stráží hlavy státu následujícími slovy: „Po založení samostatného slovenského štátu javila sa potreba zriadenia reprezentačnej vojenskej jednotky, ktorá by vystupovala na slávnostiach domáceho rázu a pri návštevách význačných osobností zo zahraničia. V čase od apríla do septembra 1939 bola preto vždy na čas potreby pri slávnostných príležitostiach stavaná z mužstva bratislavského pešieho pluku reprezentačná jednotka pod menom „Čestná stráž hlavy štátu“. Táto jednotka nastúpila iba dva razy. Prvý raz pri odovzdávaní letného sídla zámku Topolčianky Dr. Jozefovi Tisovi, vtedy predsedovi slovenskej vlády vo funkcii hlavy štátu a druhý raz pri nástupnej audiencii prvého nemeckého vyslanca, tiež v Topolčiankach.“¹ Na první pohled si vojenští propagandisté s logikou textu jednoho z velitelů čtyř čestné strážě hlavu příliš nelámali. Jestliže byla čas od času podle potřeby stavěna v období od dubna do září 1939 reprezentační vojenská jednotka pod názvem Čestná stráž hlavy štátu, jak je tedy možné, že vystoupila pouze dvakrát a to jednou v měsíci červenci 1939 a podruhé v měsíci srpnu 1939? Na druhou stranu, co měli vojenští

¹ ŠKRADA, Ján. Vojenská služba v paláci prezidenta republiky. In *Kalendár slovenského vojska 1943*. Bratislava : Ministerstvo národnej obrany, 1943, s. 156.

propagandisté předložit veřejnosti, když se museli vyrovnat s faktem, že stálou symbolickou čestnou vojenskou jednotku Slovensko prostě od počátku své existence nemělo. Slovenští autonomisté vycházeli z toho, že budoucnost samostatného Slovenska nelze spojovat s československým státem. Kde proto nalézt hranici mezi tradicí odkazující na minulost, která je odmítána, a přítomností, která se tradice zřiká? Mohlo tak Slovensko najít zdroj a inspiraci pro čestnou jednotku hlavy státu v Hradní stráži československého prezidenta? Na Slovensku pražská Hradní stráž pro občasné sídlo československého prezidenta v obci Topoľčianky jako své odloučené působiště vyčleňovala pouze menší strážní skupiny.² Zpravidla šlo o vyslání dočasné stráže v síle jednoho důstojníka a 36 rotmistrů (včetně osobní stráže, správce jídelny a motocyklisty) a 4 vojinů jako ordonance.³ Ani návštěva pomnichovského prezidenta Emila Háchy na Slovensku v prosinci 1938, označená jako soukromá, v tomto směru nic nepřinesla, jen dva příslušníci Hradní stráže asistovali při kladení věnce na hrobu Andreje Hlinky.⁴

Na 1. schůzi slovenského sněmu, která byla zahájena v Bratislavě v úterý 14. března 1939 jako 3. schůze a 2. zasedání *Snemu slovenskej krajiny*, vyjmenovalo předsednictvo *Snemu slovenského štátu* slovenskou vládu na čele s předsedou ThDr. Jozefem Tisem a jeho zástupcem ministrem prof. JUDr. Vojtechem Tukou.⁵ Tiso byl neoficiálně označován za „hlavu Slovenského štátu“ nebo za „najvyššieho predstaviteľa štátu“. Tiso však nebyl v postavení nejvyššího ústavního činitele, neboť slovenský stát žádnou vlastní ústavu neměl, takže vykonával funkci nejvyšší státní autority vlastně dočasně.⁶ Neukotvenost ústavního systému slovenského státu, který zpočátku odvisel od politické autority slovenských autonomistů a jimi zastávaných funkcí, zejména však na osobní autoritě samotného Jozefa Tisa, neumožnila proto ihned naplnit všechny atributy státnosti ve vztahu k hlavnímu představiteli státu, který byl pouze primus inter pares, t. j. první ve vládě. Stát, jehož existence nebyla dosud ustálená, se musel vyrovnávat s nejistou situací na západě, kde významnou část jím deklarovaného území okupovali Němci,⁷ a s výbušnou situací na východě, kde Maďaři původní zemskou hranici mezi Slovenskou krajinou a Karpatskou Ukrajinou neuznávali.⁸ Nejen z politického, ale zejména z vojenského hlediska se vznikající slovenský etablisement na slovenském území potýkal s existencí vojenských sil čtyř armád. Jednak vznikajících útvarů slovenské

² *Stráž na Hradě pražském*. Praha : Ministerstvo obrany České republiky; Vojenský historický ústav, 2013, s. 38. ISBN 978-80-7278-617-6.

³ Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv Praha (dále jen VÚA - VHA Praha), f. Vojenská kancelář prezidenta republiky 1919 – 1939, šk. 145, sg. všeob. 3639. Uvnitř zámku hlídkovali příslušníci policie v civilu, vnitřní okruh okolo zámku náležel hradní stráži, vnější okruh uniformované policii, v širším okolí zámku vše zajišťovalo četnictvo.

⁴ ČAPLOVIČ, Miloslav. Návštěva prezidenta Dr. Emila Háchy na Slovensku 26. – 31. decembra 1938. In *Vojenská história*, 1999, roč. 3, č. 3, s. 95. ISSN 1335-3314.

⁵ Slovenský snem, Tesnopisecká zpráva o 1. schůzce slovenského snemu dňa 14. marca 1939. In <http://www.psp.cz/eknih/1939ssr/stenprot/001schuz/s001001.htm>; ROGULOVÁ, Jaroslava et. al. *Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov XIII a : Slováci a druhá svetová vojna*. Bratislava : Literárne informačné centrum, 2015, s. 43. ISBN 978-80-8119-093-3; MRVA, Ivan – HABAJ, Michal et al. *Slovenské dejiny od úsvitu po súčasnosť*. Bratislava : Perfekt, 2015, s. 369-370. ISBN 978-80-8046-730-2.

⁶ ĎURICA, Milan S. *Jozef Tiso 1887 – 1947 : Životopisný profil*. Bratislava : LÚČ, 2014, s. 270. ISBN 978-80-7114-958-3.

⁷ HUBENÁK, Ladislav. Nacistické výboje a nemecká ochranná zóna na Slovensku. In *Právnické štúdie*, 1971, roč. 19, s. 170. ISSN 0551-9039.

⁸ ŠVORC, Peter. *Krajinská hranica medzi Slovenskom a Podkarpatskou Rusou v medzivojnovom období (1919 – 1939)*. Prešov : Universum, 2003, s. 373. ISBN 80-89046-16-9.

armády, které se zbavovaly jinonárodních vojáků v procesu nacionalizace armády,⁹ dále odzbrojovaných jednotek československé armády ustupujících z Karpatské Ukrajiny, ale také okupačních jednotek německého Wehrmachtu a s agresí pravidelných jednotek maďarského Honvédu. A tak není divu, že do role ochránce samostatnosti a nositele státnosti se bez skrupulí oděla polovojenská stranická Hlinkova garda, která si připisovala zásluhy o vznik samostatného slovenského státu a jeho vedoucí politické činitele si přisvojila, a to včetně Jozefa Tisa ve funkci předsedy vlády. Hlinkova garda byla prostě všude. Slavnostní nástupy, pochody, špalíry. Vojtech Tuka Hlinkovu gardu prosazoval a zamýšlel s ní nahrazovat vojsko a jiné branné prvky.¹⁰ Nemůže proto překvapit, že návštěvy a výjezdy slovenských ministrů do obcí, měst a správních center se odehrávaly na pozadí slavnostního uvítání místními jednotkami Hlinkovy gardy, stejné ceremoniály probíhaly při slavnostním rozloučení s prvními slovenskými diplomaty u vládní budovy, resp. u bratislavského sídla *Ministerstva zahraničných vecí v Poľnohospodárskom múzeu* před jejich odchodem na diplomatické posty v zahraničí. Ministr národní obrany pplk. gšt. Ferdinand Čatloš si byl supremacie Hlinkovy gardy vědom, ale nešel proti ní. „*Naši chlapci, vycvičení v HG, len na vojne dostanú punc vojaka, ktorý z nich urobí celých mužov a po skrátenej prezenčnej službe zase v gardách budú pestovať a udržiavať vlastnosti, ktoré v zlých chvíľach premenia národ v jediného obetavého vojaka. Vojsko spolu s HG zdisciplinuje celý slovenský národ, ako si to želá hlava štátu, min. predseda Dr. Jozef Tiso.*“¹¹

Nově budovaná slovenská armáda se musela vyrovnat s organizační roztržičností zbytku útvarů bývalé společné československé armády dislokovaných na slovenském území a nedostatkem důstojníků a vycvičeného mužstva slovenské národnosti. Rovněž musela vzít do úvahy, že na čele státu stojí římskokatolický kněz, který pozvolna směřuje do postavení nejvyššího velitele slovenské branné moci, i když jeho postavení tak dosud nebylo definováno. Každodenní vojenské otázky proto řešil Čatloš jako ministr národní obrany, který se stal současně i krajinským (zemským) vojenským velitelem.¹² Ten sám měl úzké pracovní vztahy s Tisem, u něhož působil od října 1938 jako zástupce čs. hlavního velitele operujících armád u autonomní slovenské vlády. Pokud slovenská vláda rozhodovala o vojenských otázkách, při absenci nejvyššího ústavního činitele, činila tak ve sboru, předsednictvo vlády zde nehrálo rozhodující roli. Vláda tak plnila funkci hlavy státu.¹³ Typickým příkladem je jmenování Čatloše divizním generálem vládou.¹⁴ Také první přísaha slovenského vojska zavázala vojáky poslušností celé vládě slovenského

⁹ HLAVIENKA, Lubomír. Jaro a léto 1939 jako zdroj tradice a poslání pro slovenské ozbrojené síly. In *Slezský sborník*, 2014, roč. 112, č. 2, s. 238. ISSN 0037-6833.

¹⁰ ČATLOŠ, Ferdinand. Marec 1939. In BYSTRICKÝ, Valerián – LETZ, Róbert – PODOLEC, Ondrej (eds.). *Vznik Slovenského štátu : 14. marec 1939 : Spomienky aktérov historických udalostí, I. diel*. Bratislava : AEPRESS, s.r.o., 2007, s. 51. ISBN 978-80-88880-79-0.

¹¹ Ferdinand Čatloš, první vojak slovenského štátu. In *Slovák*, 1939, roč. 21, č. 78, s. 3. ISSN 1336-4464.

¹² Vojenský historický archiv Bratislava (dále jen VHA Bratislava), f. Zbierka „53“, fasc. 53/39-109/1, Krajinské vojenské veliteľstvo, Domáci rozkaz, 1939, č. 17, čl. I, KVV. Bratislava – úprava velenia.

¹³ HRADSKÁ, Katarína – KAMENEC, Ivan et al. *Slovenská republika 1939 – 1945*. Bratislava : Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2015, s. 109. ISBN 978-80-224-1351-0.

¹⁴ K jmenování Čatloše generálem se zpětnou účinností od 1. dubna 1939 došlo 12. dubna 1939, neboť tento den zasedala slovenská vláda. Zpráva o tomto aktu byla v tisku uveřejněna 14. dubna. A týž den po 11. hod. se na Ministerstvu národní obrany shromáždili zástupci útvarů, úřadů a ústavů slovenské armády, aby Čatlošovi poblahopřáli k povýšení. Čatloš se představil Tisovi v hodnosti divizního generála 18. dubna. Rozhodnutie ministerskej rady – Minister Čatloš generálom. In *Slovák*, 1939, roč. 21, č. 86, s. 1; Armáda zábezpekou suverénnej vôle národa. In *Slovák*, 1939, roč. 21, č. 87, s. 2; Generál Čatloš u predsedy vlády. In *Slovák*, 1939, roč. 21, č. 90, s. 1. ISSN 1336-4464.

státu a všem vládou ustanoveným velitelům. Tato přísaha zároveň přísahající vojáky zbavovala přísahy složené pro československý stát.¹⁵ Hlava státu jako nejvyšší vojenský velitel tedy není *expressis verbis* zmiňována a navíc text přísahy nebyl všude díky překotné době jednotný, v některých vojenských útvech se vojáci zavazovali poslušností vládě slovenského státu a v něm ustanoveným velitelům, nikoliv jen vládou ustanoveným velitelům.¹⁶ Čatloš však 28. června 1939 nařídil opakování přísahy, neboť přísaha se v březnu u všech útvarů nekonala a jejího složení se nezúčastnili ani všichni příslušníci slovenské armády. Čatlošovi také záleželo na tom, aby ke složení přísahy došlo slavnostním způsobem hromadně na veřejném prostoru, a to při příležitosti slovenského státního svátku 5. července. Nyní se přísahající vojáci již zavazovali poslušností svému nejvyššímu veliteli a jím a vládou Slovenské republiky (sic!) ustanoveným velitelům.¹⁷ Kdo tedy byl již tím nejvyšším vojenským velitelem a kdo zase hlavním vojenským velitelem?

Čatloš se svými nejbližšími spolupracovníky připravoval pro slovenskou armádu pevnější organizační základ, i když dočasný, neboť dosud probíhala slovensko-německá politická jednání o velikosti a síle slovenské armády, její výzbroji a vzhledem k okupaci západního Slovenska německými oddíly i její dislokaci. Vláda se jeho návrhy zabývala 2. května 1939.¹⁸ Schválený materiál *Branná moc – organizácia* jednoznačně určil: „*nejvyšším veliteľom brannej moci je hlava štátu*“.¹⁹ Zároveň stanovil, že ministr národní obrany je toho času současně „*hlavným vojenským veliteľom*“, což znamenalo, že funkce krajinského vojenského velitele zanikla. Téhož dne Tiso udělil amnestii v oboru vojenského soudnictví jako rozhodnutí předsedy vlády vykonávajícího pravomoc hlavy státu; amnestii kontrasignoval Čatloš.²⁰ Ten také předložil vládě materiál „*Zaradenie veliteľov v slovenskej armáde*“, ve kterém označil jmenovitě ministerského předsedu Jozefa Tisa za nejvyššího velitele slovenské armády.²¹ Více se také osvětlilo jmenování Čatloše generálem, jehož bezprostředním podnětem byla návštěva Berlína při příležitosti Hitlerových padesátin a při té příležitosti důstojná reprezentace vojenským členem delegace, ale také nutnost vyvážit hodnotní postavení Čatloše vůči dalšímu vyššímu slovenskému důstojníkovi, jímž byl generál Rudolf Viest, ale i vůči reaktivovaným slovenským důstojníkům, jímž byli zejména plukovníci Alexander Čunderlík a Anton Pulanich. „*V našom vojsku bude mocť minister Čatloš po svojom menovaní prikočiť k povyšovaníu a ustanovovaníu*

¹⁵ VÚA - VHA Praha, f. Sbírka dokumentů armády Slovenské republiky 1939 – 1945, šk. 33, inv. č. 26/29, Velitelství V. sboru č.j. 13.998 Dův./l.osob.1939, Prísaha mužstva slovenskej národnosti.

¹⁶ VHA Bratislava, f. Vyššie veliteľstvo 3/Veliteľstvo divíznej oblasti 2 (1939 – 1944), šk. 6, Dôverný rozkaz veliteľstva VI. sboru, 1939, č. 1, čl. C-2.

¹⁷ VÚA - VHA Praha, f. Sbírka dokumentů armády Slovenské republiky 1939 – 1945, šk. 15, inv. č. 18/2, Ministerstvo národnej obrany – Hlavné vojenské veliteľstvo č.j. 103.619/1.osob.1939. Patrně ani nepřekvapí, jak armáda předběhla dobu. Slovensko dosud oficiálně neslo název *Slovenský štát*. Změnu názvu na *Slovenská republika* přinesl až ústavní zákon č. 185/1939 Sl. z., který nabyl účinnosti 31. července 1939.

¹⁸ Do programu vlády měly být zařazeny tyto vojenské body: *Organizácia, dislokácia armády a pomenovanie hodností; Systemizácia; Zaradenie s povýšením dôstojníkov, rotmajstrov a civilných zamestnancov (úradníkov a podúradníkov); Prijímanie do vojska dôstojníkov v zálohe a ich materiálna časť; Pridelenec vojenský do Berlína*. Za nepřítomného Čatloše zaslal materiály předsednictvu vlády škpt. del. Benedikt Dúbravec, který působil v kabinetu ministra a Čatloše ve funkci ministra a krajinského vojenského velitele zastupoval. VHA Bratislava, f. Ministerstvo národnej obrany – Prezídium, šk. 1, č.j. 50 Dôv./prez.1939.

¹⁹ VÚA - VHA Praha, f. Sbírka dokumentů armády Slovenské republiky 1939 – 1945, šk. 6, S-MNO, Spisy důvěrné 1939-prez., inv. č. 7/2, č.j. 90 Dôv./prez.1939.

²⁰ Amnestia. In *Slovák*, 1939, roč. 21, č. 103, s. 5. ISSN 1336-4464.

²¹ VÚA - VHA Praha, f. Sbírka dokumentů armády Slovenské republiky 1939 – 1945, šk. 6, S-MNO, Spisy důvěrné 1939-prez., inv. č. 7/2, č.j. 150 Dôv./prez.1939.

i ďalších tiež zaslužilých dôstojníkov a rotmajstrov. Na týchto príde rad za takto nastalých okolností v najkratšom čase.“²² Tandem Tiso (faktická hlava štátu a najvyšší vojenský veliteľ) – Čatloš (ministr, hlavný vojenský veliteľ a generál) tak byl na světě a do povedomí verejnosti se plně vrylo přesvědčení, že Tiso je v pozici nejvyššího slovenského představitele nikoliv jen v politickém slova smyslu, ale i ve smyslu státním, jehož je Čatloš blízkým spolupracovníkem. Tiso také s kontrasiagnací Čatloše vydal 15. května 1939 svůj první armádní rozkaz jako „*predseda vlády a najvyšší vojenský veliteľ*“.²³ Zde nutno zmínit, že objektivně vzniklému tandemu chyběla subjektivní stránka. Čatloš byl totiž v této době přívržencem Tuky a jeho radikálního křídla slovenské (čti gardistické) politiky, spolupracoval s hlavním velitelem Hlinkovy gardy Alexandrem Machem a náčelníkem hlavního štábu Hlinkovy gardy Karolem Murgašem. Při první přehlídce bratislavské vojenské posádky 12. května na *Námestí Slobody*, které se účastnil Tiso, se odehrálo udělování vyznamenání „*Za hrdinstvo*“ za hrdinské činy v bojích na východním Slovensku a pamětních medailí „*Za obranu Slovenska v marci 1939*“ za zásluhy o vydobytí slovenské samostatnosti a při branných opatřeních na zabezpečení státu. Při večeri na počest vyznamenaných Čatloš v kruhu gardistů poznamenal, že „*slovenskí vojaci sú si vedomí, že samostatnosť Slovenska povstala z práce gardistov. Vojaci, ako príslušníci spoločnej česko-slovenskej armády, dívali sa zo začiatku na gardistov zo žiarlivosťou, lebo boli v putách starého režimu. Ale teraz chce armáda reprezentovať slovenskú mužnosť a zdatnosť. Aby sa toho dosiahlo, musíme našu armádu budovať od základu. Predovšetkým musíme inak chápať disciplínu v armáde. A to sa prejavilo už dnes zavedením parádneho kroku*“ (myšleno podle německého vzoru – pozn. O. P.).²⁴ Vyvrcholením vojenských slavností se pak stala vojenská přehlídka slovenské armády v Bratislavě 14. května, kde dominoval Tuka (byla neděle, Tiso se tak neúčastnil) a vojáky získával na svou stranu slovy: „*Dnes dostalo sa mi cti pozdraviť túto armádu menom najvyššieho veliteľa, hlavy Slovenského štátu predsedu vlády dr. Jozefa Tisu. Máme všetky podmienky, aby naše vojsko stálo na výške doby. Máte svojho najvyššieho veliteľa geniálneho štátnika dr. Tisu, máte bohatierskeho vodcu ministra národnej obrany generála Čatloša. Máte nadaných dôstojníkov a schopných poddôstojníkov. Národ vás miluje a chce byť na vás pyšný.*“²⁵ Netřeba zdůrazňovat, že tato gardisticko-vojenská symbióza nejvyšších politických kruhů kulminovala na podzim za polské kampaně, kdy ve válečné euforii Čatloš adoroval Macha a Murgaše povýšením v důstojnických hodnostech²⁶ a Tukovi připravoval opravdový dárek, když pro něho nechal šít generálskou uniformu, neboť z něho zamýšlel udělat majitele bratislavského *Pešieho pluku 4*. Čatloš totiž 27. září 1939 ústně přikázal, aby se 3. října provedlo v Popradu velkolepým způsobem pojmenování *Pešieho pluku 4* na *Peší pluk 4 „Dr. Vojtecha Tuku“*. Slavnosti se měli účastnit Tuka jako majitel pluku a jeho hosté Čatloš, Mach a další činitelé a měla být spojena s vyznamenáním příslušníků pluku a štábu polního velitelství 1. pěší divize „*Jánošík*“. Přehlídce, při níž by asistovaly ještě

²² Minister národnej obrany Čatloš – divíznym generálom. In *Slovák*, 1939, roč. 21, č. 86, s. 2. ISSN 1336-4464. Čatloš k povyšování vojenských gázistů přistoupil 17. května 1939, neboť v tento den vláda přijala usnesením dočasnou systemizaci služebních míst pro slovenskou brannou moc v osobním stavu důstojníků a rotmistrů.

²³ *Vestník vecný ministerstva národnej obrany*, 1939, roč. 1, č. 1, čl. 1, s. 1-2.

²⁴ Máme dobrou armádu. Večera na počesť vyznamenaných. In *Slovák*, 1939, roč. 21, č. 112, s. 2. ISSN 1336-4464.

²⁵ Veľký deň Bratislavy. In *Slovák*, 1939, roč. 21, č. 113, s. 1. ISSN 1336-4464.

²⁶ Čatloš jmenoval dnem 1. září 1939 za *stotníka konceptnej služby v zálohe* Alexandra Macha a za *nadporučíka delostrelectva v zálohe* Karola Murgaše. *Vestník osobný ministerstva národnej obrany*, 1939, roč. 1, č. 5, s. 8.

Pěší pluk 6, Dělostřelecký pluk 1 a Dělostřelecký pluk 51, měl velet gen. II. tr. Anton Pulanich.²⁷ Tomu přisvědčuje neúčast obou protagonistů Tuka a Čatloše na zasedání vlády 4. října s odůvodněním „*sú mimo Bratislavy*“,²⁸ přičemž Tuka se zdržoval na východním Slovensku „*na zdravotnej zotavenej*“. ²⁹ Do toho však razantně vstoupil Tiso, ³⁰ který se na stranickém sjezdu stal 1. října předsedou *Hlinkovy slovenskej ľudovej strany* a připustil do užšího předsednictva strany z radikálů pouze Tuku, nikoliv Macha, šanci nedostal ani Čatloš.³¹ Termín vojenské slavnosti v Popradu se posunul na 5. října za účasti Tisa a vysokých německých důstojníků.³² Nakonec se nástup vojska uskutečnil na louce při obci Gánovce u Popradu³³ a při slavnostním defilé se Tisovi představily jednotky v tomto pořadí: Pěší pluk 4, Pěší pluk 6, Pěší pluk 3, Dělostřelecký pluk 1, Dělostřelecký pluk 4, Dělostřelecký pluk 51, Cyklistický prapor, Prapor útočné vozby, nad hlavami přítomných se objevilo letectvo.³⁴ Pod dojmem této přehlídky vydal Tiso jako „*predseda vlády a najvyšší veliteľ slovenskej brannej moci*“ s kontrassegnací Čatloše 10. října 1939 svůj druhý armádní rozkaz.³⁵ Pro Čatloše jistě ponaučení, jak se věci mají. Po Tukovi jakoby se na východě Slovenska zem slehla, ale on se zatím 5. října ve stejný čas v Bratislavě účastnil v bývalé místnosti krajského soudu, kde byl nad ním vyneseno v roce 1929 rozsudek za zločin vojenské zrahy a za zločin příprav úkladů o republiku, vzpomínkové slavnosti.³⁶

²⁷ VÚA - VHA Praha, f. Sbírka dokumentů armády Slovenské republiky 1939 - 1945, šk. 60, Del. pl. 1, inv. č. 34/1, Denný rozkaz Amália, 1939, č. 23, čl. 4, Slávnostná prehliadka – nariadenie.

²⁸ Ministerská rada. In *Slovák*, 1939, roč. 21, č. 229, s. 3. ISSN 1336-4464.

²⁹ Minister vnútra prof. dr. Tuka na zotavení na vých. Slovensku. In *Slovák*, 1939, roč. 21, č. 223, s. 2. ISSN 1336-4464.

³⁰ V poválečných pamětech si zásluhy na odmítavém stanovisku Tisa připisal Jozef Turanec, který během polního tažení proti Polsku Čatloše na Ministerstvu národní obrany a Hlavním vojenském velitelství zastupoval. BYSTRICKÝ, Jozef (ed.). *Pamäti generála Jozefa Turanca : pramene obrany*. Banská Bystrica : Múzeum Slovenského národného povstania, 2012, s. 161. ISBN 978-80-89514-19-9.

³¹ BAKA, Igor. *Politický systém a režim Slovenskej republiky v rokoch 1939 – 1940*. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2010, s. 169-170. ISBN 978-80-969375-9-2. Úvodník deníku *Slovák* také vyšel s důrazným titulkem „*Poslušnosť dr. Tisovi!*“. *Poslušnosť dr. Tisovi!* In *Slovák*, 1939, roč. 21, č. 227, s. 1. ISSN 1336-4464.

³² VÚA - VHA Praha, f. Sbírka dokumentů armády Slovenské republiky 1939 - 1945, šk. 60, Del. pl. 1, inv. č. 34/1, Denný rozkaz Amália, 1939, č. 24, čl. 2, Voj. slávnosť – dodatok.

³³ Dr. Tiso dáva česť tým, ktorí všetko dali národu, čo národ od nich očakával. In *Slovák*, 1939, roč. 21, č. 230, s. 3. ISSN 1336-4464. Nepovedené vystoupení letectva mělo nepříjemnou dohru pro npor. let. Vladimíra Kačku, který velel letecké skupině. „*Trestám npor. let. Vlad. Kačku vel. 11. letky I. perute, domácim väzením v trvaní 14 dní a odňatím let. prídatkov za mesiac október t.r. Trestný čin: dňa 6. 10. 1939 (správne mám byť 5. 10.–pozn. O. P.) nepresne vykonal rozkaz k defilé let. jednotiek, čím sa stalo, že skupina stíhacích lietadiel pod jeho velením previedla defilé tak, že poškodila dobrú povest slov. letectva. Ďalej t. istého dňa pri návratu do Piešťan prevádzal nad mestom Ružomberok nedovolenú akrobáciu v malej výške, čím ohrozil nielen svoju bezpečnosť, ale i bezpečnosť občanov a ich majetku. Priťahujúca okolnosť: tým dával špatný príklad svojim podriadeným.*“ Trest Kačkovi udělil Čatloš. Nic Kačkovi nepomohla žádost o zmírnění trestu s poukazem, že nebyl ani v rozporu s vojenskými předpisy vyslechnut. Ta byla vzata pouze na vědomí „*s ohľadom na vážnejšie starosti organizačné.*“ VHA Bratislava, f. Hlavné vojenské veliteľstvo 1939 – 1940, šk. 71, č.j. 209.921/dův.let.1939 a šk. 76, č.j. 211.278/dův.let.1939. Kačka však v Piešťanech 15. října obdržel z rukou Čatloše za přítomnosti Tisa *Vyznamenanie za hrdinstvo 3. stupňa* za účast v polském tažení. RAJNINEC, Juraj. *Slovenské letectvo 1939/1944. (1)*. Bratislava : Magnet-press Slovakia, 1997, s. 48. ISBN 80-968073-2-3.

³⁴ VHA Bratislava, f. Hlavné vojenské veliteľstvo 1939 - 1940, šk. 111, č.j. 111.001/4.odd.1939.

³⁵ *Vestník vecný ministerstva národnej obrany*, 1939, roč. 1, č. 5, čl. 55, s. 1-2.

³⁶ Minister Tuka odpustil každému. In *Slovák*, 1939, roč. 21, č. 230, s. 3. ISSN 1336-4464.

Vraťme se však zpátky a osvětleme si projevování poct slavnostním způsobem vůči Tisovi ze strany armády. Tiso jednal 5. dubna 1939 v Berlíně s německým ministrem zahraničí Joachimem Ribbentropem a při této zahraniční cestě ho doprovázeli ministr zahraničních věcí Ferdinand Ďurčanský, vyslanec Matúš Černák, šéf tiskové služby Pavol Čarnogurský a legační rada Ľudovít Szathmary. Po návratu 6. dubna se v Bratislavě před vládní budovou konalo slavnostní přivítání, kdy vojenská hudba zahrála slovenskou hymnu³⁷ a Tiso v doprovodu Čatloše vykonal přehlídku čestné roty vojska a čestné čty Hlinkovy gardy.³⁸ Zde je první zmínka o čestné setnině vojska k přivítání Tisa jako předsedy vlády slovenského státu, tato setnina nemá žádný oficiální název ani bližší neformální označení. Totéž lze zaznamenat 18. dubna, kdy se konalo před vládní budovou slavnostní rozloučení s delegací na čele s Tisem před odchodem do Berlína k oslavě 50. narozenin Adolfa Hitlera. Zde Tiso vykonal přehlídku čestné roty vojska, Hlinkovy gardy a Hlinkovy mládeže.³⁹ S Tisem vycestovali Tuka, Ďurčanský, Čatloš s pobočníkem škpt. pech. Robertem Schneiderem, dále hlavní velitel Hlinkovy gardy a šéf Úřadu propagandy Alexander Mach, generální tajemník Hlinkovy slovenské ľudové strany a velitel akademické Hlinkovy gardy Jozef Kirschbaum a náčelník hlavního štábu Hlinkovy gardy Karol Murgaš. Po oslavách se slovenská delegace v Berlíně rozdělila. Tiso spolu s Ďurčanským se vrátil do Bratislavy 21. dubna a před vládní budovou jej opět čekalo slavnostní přivítání s čestnou rotou vojska a Hlinkovy gardy.⁴⁰

Situace, kdy bylo nutné zabezpečit vojenské reprezentativní funkce v posádce Bratislava, kde působili nejvyšší političtí představitelé, odehrávala se zde většina politických a společenských událostí a bylo zde umístěno vícero vládních budov, si vyžadovala radikálnější a trvalejší řešení. Čatlošův rozkaz, aby okamžitě postavil „*stálu čestnú stotinu*“, obdržel velitel bratislavského Pěšího pluku 4 mjr. pech. Ladislav Bodický. Ten 24. května 1939 předložil návrh na doplnění organizace branné moci o stálou čestnou setninu organizovanou jako samostatná hospodářská setnina v síle roty o čtyřech četách s celkovým počtem 119 příslušníků. Základ měl být vybrán z ukázněného mužstva 2. ročníku prezenční služby.⁴¹ Bodický předpokládal, že první tři čety budou určeny jako stálá čestná setnina dodávaná k počtům podle předpisu A-I-1 a k dodávání pohřebních průvodů, pokud je zajišťuje pěchota, a čtvrtá četa jako strážní oddíl bude určená ke stavění stálé stráže u *Ministerstva národnej obrany* v síle 1+1+5. Kpt. gšt. Viliam Kanák, přednosta 1. (organizačního) oddělení štábu *Hlavného vojenského veliteľstva*, reagoval následující den, „*keďže mi nie je známy rozkaz pána ministra, pokiaľ ide o zostavu čestnej roty*“,⁴² ale se souhlasem velitele pěchoty Hlavního vojenského velitelství škpt. pech. Františka Krakovského vyslovil zejména námitky k nevhodnému (nízkému) počtu mužů

³⁷ Slovenská vláda se 19. května 1941 usnesla, že národní hymna „*Hej Slováci*“ je od 14. března 1939 státní hymnou a má se zpívat a hrát při všech oficiálních příležitostech. VHA Bratislava, f. Vyššie veliteľstvo 3/Veliteľstvo divízejnej oblasti 2 (1939 – 1944), šk. 10, Rozkaz veliteľstva 2. divízejnej oblasti, 1941, č. 4, čl. B-14, Hymna „*Hej Slováci*“ ako oficiálna štátna hymna.

³⁸ Dobré výsledky berlínskej cesty. In *Slovák*, 1939, roč. 21, č. 82, s. 1. ISSN 1336-4464.

³⁹ Slovenská delegácia v Berlíne. In *Slovák*, 1939, roč. 21, č. 91 (výtisk chybně označen jako č. 90), s. 1. ISSN 1336-4464.

⁴⁰ Dar Slovenska Adolfovi Hitlerovi. In *Slovák*, 1939, roč. 21, č. 93, s. 1. ISSN 1336-4464.

⁴¹ VHA Bratislava, f. Krajinské vojenské veliteľstvo, 1939, šk. 11, č.j. 23.564/dôv.1.org.1939.

⁴² Četnost ústních rozkazů Čatloše nebyla zrovna nízká, což vyvolávalo problémy u těch, kteří nebyli jejich adresáty, později proto musel být vydán rozkaz: „*Ak minister národnej obrany rozhodne o niečom ústne a nevydá o tom písomného rozkazu, orgán, ktorý obdržal toto ústne rozhodnutie, je povinný písomné vybavenie vecí predložiť ministrovi k nahliadnutiu.*“ VÚA - VHA Praha, f. Sbírka dokumentů armády Slovenské republiky 1939 - 1945, šk. 10, S-MNO, inv. č. 14/2, Důvěrný domácí rozkaz, 1940, č. 4, čl. I, Zásadné rozhodnutia ministra – prevedenie.

strážního oddílu. Bodický okamžitě 26. května předložil novou organizační tabulku stálé čestné setniny o celkové síle 129 příslušníků⁴³ a vydal plukovní rozkaz k přípravě jejího postavení, když velitel I. praporu měl navrhnout výkonného rotmistra (délesloužícího poddůstojníka), trubače, 12 poddůstojníků a 48 mužů a velitel II. praporu účetního setniny (délesloužícího), trubače, 12 poddůstojníků a 48 mužů.⁴⁴ Zároveň požádal o přidělení jednoho důstojníka jako velitele roty, nakolik por. pech. Alojz Valent,⁴⁵ který byl velitelem čestné roty, odešel 24. května do výcvikového střediska Dolný Kubín jako velitel v poddůstojnické škole. Věc zůstala u nadřazených bez ohlasu, ani Čatloš nevyvinul další aktivitu, takže můžeme konstatovat, že čestná setnina vůbec nebyla zamýšlena primárně jako stálá čestná stráž pro Tisa. Vše pramenilo z dočasnosti organizace armády v důsledku dosud stále neukončených slovensko-německých jednání o výstavbě slovenské armády, z kritického nedostatku velitelských kádří a ze špatného stavu výcviku vojsk.⁴⁶ Bodický však čestné setniny udržoval. Kronika pluku zmiňuje zejména náboženskou slavnost *Božieho Tela*, která byla v červnu 1939 pojata jako celospolečenská událost s významnou účastí vojska, když všechna posádková velitelství a posádkové správy měly kontaktovat místní faráře a dohodnout s nimi účast (povinnou – pozn. O. P.) vojáků římskokatolického vyznání a jeden z útvarů posádky měl poskytnout ke slavnosti čestnou rotu, přičemž ostatní mužstvo v seřazených šicích mělo pochodovat na čele průvodu za vedení důstojníka a zvuků vojenské hudby, pokud byla v posádce systemizována.⁴⁷ V Bratislavě se úkolu připravit čestnou rotu pod velením por. pech. Karola Schulze zhostil právě Peší pluk 4.⁴⁸ Schulz měl být i v čele čestné setniny, kterou Peší pluk 4 vyslal na německou vzpomínkovou slavnost u pomníku bojovníků na Kamzíku u Bratislavy pořádanou *Deutscher Kriegerbund* (svazový velitel Franz Pohl) 23. července 1939 při příležitosti výročního dne bojů v roce 1866 za účasti šéfa německé vojenské komise genpor. Franze Barckhausena.⁴⁹ Slovenské čestné setnině nakonec velel npor. pech. Alojz Šimo.⁵⁰

Na tomto místě si proto musíme přiblížit události, které, jak jsme uvedli shora, zmiňovala vojenská propaganda pro slovenskou veřejnost ve vztahu k čestné vojenské stráži Jozefa Tisa. Nejprve se zaměříme na letní sídlo předsedy vlády. Zámek v Topoľčiankach, jak již víme, představoval v dobách Československé republiky letní sídlo prezidenta republiky.⁵¹ Ministr hospodářství Gejza Medrický provedl ve dnech 22. – 23. dubna 1939 prohlídku

⁴³ VHA Bratislava, f. Ministerstvo národnej obrany, Spisy tajné 1939 - 1945, šk. 2, č.j. 24.269 Taj.1.org.1939.

⁴⁴ VHA Bratislava, f. Pešie pluky 1-4 (1939 – 1944), šk. 1, Peší pluk 4, Denný rozkaz, 1939, č. 127, čl. 13, Príprava postavenia stálej čestnej stotiny.

⁴⁵ Valent byl s účinností od 17. května 1939 povýšen na *nadporučíka pechoty* udělením služebního místa 7. platové stupnice v služební kategorii důstojníků absolventů vojenské akademie. *Vestník osobný ministerstva národnej obrany*, 1939, roč. 1, č. 1, s. 2.

⁴⁶ BYSTRICKÝ, Jozef. Aká bola slovenská armáda pred a počas ťaženia proti Poľsku? In *Podkarpaci wrzesień. Polityczne i wojskowe aspekty wojny obronnej Polskie 1939 r. na Podkarpaciu*. (Red. A. Olejko – P. Korzeniowski). Rzeszów : Zakład Historii Wojskowości – Instytut Historii Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2010, s. 44-46. ISBN 978-83-931207-0-3.

⁴⁷ VÚA - VHA Praha, f. Sbírka dokumentů armády Slovenské republiky 1939 - 1945, šk. 11, S-MNO, inv. č. 15/1, MNO-HVV, Domáci rozkaz, 1939, č. 38, čl. VI, Slávnosť Božieho Tela – účast vojska.

⁴⁸ LACKO, Martin (ed.). *Proti Poľsku : Odraz ťaženia roku 1939 v denníkoch a kronikách slovenskej armády*. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2007, s. 152. ISBN 978-80-89335-00-8.

⁴⁹ Německá slávnosť na Kamzíku. In *Slovák*, 1939, roč. 21, č. 168, s. 5. ISSN 1336-4464.

⁵⁰ VÚA - VHA Praha, f. Sbírka dokumentů armády Slovenské republiky 1939 - 1945, šk. 59, Peší pluk 4, inv. č. 33/4, Denný rozkaz, 1939, č. 175, čl. 1.

⁵¹ K Topoľčiankam jako sídlu prezidentů srov. VERZÁL, Tibor. *Topoľčianky na starých pohľadniciach*. Bratislava : DAJAMA, 2014, s. 19-25. ISBN 978-80-8136-035-0.

zámku vzhledem k tomu, že „v tomto roku čaká Slovensko vzácne návštevy vynikajúcich hosťov zo zahraničia“.⁵² O žádném letním sídle Jozefa Tisa se ještě nikde nehovoří, ale leccos lze vytušit. Teprve 10. července 1939 Úřad propagandy oznamuje, že Tiso za doprovodu hlavního velitele Hlinkovy gardy Macha přijede 16. července na zámek v obci Topoľčianky, který bude nyní jeho letním sídlem. Tento den se koná také zdejší pout', které se Tiso zúčastní spolu s poutníky a Hlinkova garda z okolních okresů bude mít slavnostní nástup. Úřad propagandy si určil, že také vojenská posádka (míněna zřejmě nejbližší posádka Zlaté Moravce, kde byl umístěn prapor od Pěšího pluku 5 – pozn. O. P.) postaví čestnou rotu a během pobytu Tisa na zámku budou držet stráž střídavě Hlinkova garda a armáda.⁵³ Veřejnost byla druhý den informována, že „Od 16. júla t.r. Topoľčianky stávajú sa sídlom hlavy Slovenskej republiky (sic!)“.⁵⁴ *Tohto dňa príde do topoľčianskeho zámku predseda slovenskej vlády dr. Jozef Tiso vo funkcii hlavy Slovenskej republiky (sic!) prevziať zámok, v ktorom v letnom čase bude prijímať zástupcov zahraničia.* Čtenáři se také dozvěděli, že „Pred zámkom sa hlási minister národnej obrany generál Čatloš, ktorý predstaviť p. predsedovi veliteľ'a jeho čestnej stráže a odovzdá mu čestnú stráž.“⁵⁵ Vládní činitelé neponechali nic náhodě a ještě před vlastním aktem do obce Topoľčianky zamířili Čatloš, ministr dopravy a veřejných prací Július Stano a ministr hospodářství Gejza Medrický, nechyběl ale ani Mach se štábem, aby na místě projednali program slavnosti do všech podrobností.⁵⁶ V den konání celé akce byli čtenáři informováni o plánovaném příchodu, cestě a uvítání Tisa, všude byla vyzývána přítomnost Hlinkovy gardy, a zase Hlinkovy gardy a opět Hlinkovy gardy, ani slovo o slovenské armádě,⁵⁷ pouze došlo ke zveřejnění dvou fotografií s titulky „Slavnostný pochod čestnej roty stráže hlavy štátu“ a „Nadporučík pech. Alojz Valent, veliteľ' čestnej roty stráže hlavy štátu“ bez bližšího určení místa pořízení fotografií.⁵⁸ V Bratislavě totiž rozhodli, že do obce Topoľčianky se vydá čestná rota od bratislavského Pěšího pluku 4. *Premávková automobilná kolona Bratislava* nejprve přistavila 12. července velitelský osobní automobil Praga AV (ev. č. 3538) pro osobního pobočníka ministra národní obrany mjr. pech. Antona Bardona k jízdě z Bratislavy – Topoľčianky a zpět.⁵⁹ Bodický jako velitel bratislavského pluku rozhodl, že mužstvo zařazené do čestné roty (pro stráž hlavy státu) se vydá do obce Topoľčianky 15. července vlakem, za velitele čestné roty určil npor. pech. Alojze Valenta. Týž den měla následovat i hudba, kterou vedl dôst. zást. dirigent František Rylich.⁶⁰ Na rozkaz Čatloše však *Oddiel pozemnej obrany proti lietadlám Vajnory* přistavil k budově Ministerstva národní obrany 14. července nákladní automobil Tatra 82 (ev. č. 5573) a 15 a 16. července velitelský osobní automobil Praga AV (ev. č. 3706) a *Delostrelecký pluk 153 Bratislava* 14. července nákladní automobil Škoda 6-ST-6 (ev. č. 9098) k odvozu

⁵² Minister Gejza Medrický na topoľčianskom zámku. In *Slovák*, 1939, roč. 21, č. 95, s. 2. ISSN 1336-4464.

⁵³ VHA Bratislava, f. Hlavné vojenské veliteľ'stvo 1939 - 1940, šk. 19, č.j. 203.218 Dôv./3. oddel.1939.

⁵⁴ Slovensko dosud oficiálně neslo název *Slovenský štát*. Změnu názvu na *Slovenská republika* přinesl až ústavní zákon č. 185/1939 Sl.z., který nabyl účinnosti 31. července 1939.

⁵⁵ Dr. Tiso v nedeľu do Topoľčianok. In *Slovák*, 1939, roč. 21, č. 156, s. 1. ISSN 1336-4464.

⁵⁶ Topoľčianky čakajú hlavu Slovenského štátu. In *Slovák*, 1939, roč. 21, č. 160, s. 1. ISSN 1336-4464.

⁵⁷ Slávnostná cesta predsedu vlády do Topoľčianok. In *Slovák*, 1939, roč. 21, č. 161, s. 1. ISSN 1336-4464.

⁵⁸ Čestná rota stráže hlavy štátu. In *Slovák*, 1939, roč. 21, č. 161, s. 3. ISSN 1336-4464.

⁵⁹ VHA Bratislava, f. Hlavné vojenské veliteľ'stvo 1939 - 1940, šk. 96, č.j. 104.634/aut.1939.

⁶⁰ VÚA - VHA Praha, f. Sbírka dokumentů armády Slovenské republiky 1939 - 1945, šk. 59, Peší pluk 4, inv. č. 33/4, Denný rozkaz, 1939, č. 164, čl. 19, Transport čestnej roty do Topoľčianok.

čestné roty, resp. stráže (předsedy vlády) do obcí Bánovce nad Bebravou a Topoľčianky. Do obce Topoľčianky odjel 16. července se svým osobním pobočníkem mjr. pech. Antonem Bardonem i Čatloš.⁶¹ Na místo cestoval i velitel Pěšího pluku 4 pplk. pech. Ladislav Bodický, který se měl rovněž zúčastnit představení stráže hlavy státu Tisovi.⁶² Další rozkaz Čatloš vydal prostřednictvím Bardona, když *Premávková automobilná kolona Bratislava* 15. července přistavila k bratislavskému hotelu Carlton nákladní automobil Tatra 27 (ev. č. 8186) k převozu kuchyňského zařízení a části personálu do obce Topoľčianky a 16. července velitelský osobní automobil Praga AV (ev. č. 3538) k odvozu zbylého personálu a 15. července k budově Radiožurnálu nákladní automobil Tatra 27 (ev. č. 8157) za účelem převozu rozhlasového zařízení.⁶³ Do přípravy se zapojil i bratislavský Dělostřelecký pluk 1, který do obce Topoľčianky vysílal trubačský sbor jako oficiální složku „čestnej stráže hlavy štátu“. Jako velitel byl určen por. del. Vladimír Bukva, jako praporečník rtk. Ján Petruš a jako zástupce čat. d'sl. Augustin Michálek.⁶⁴ K odvozu trubačů přistavil bratislavský Dělostřelecký pluk 153 15. července nákladní automobil Praga R I (ev. č. 41847).⁶⁵ Čestný doprovod Tisa z obce Bánovce nad Bebravou do obce Topoľčianky 16. července 1939 měl tvořit i vyznamenaný účastník bojů na východním Slovensku. Bardon se v této věci obrátil na mjr. pech. Jozefa Martina Kristina, aby se v Bánovcích nad Bebravou u velitele četnické stanice hlásil jeden voják, který obdržel vyznamenání „*Za hrdinstvo*“ v bojích na východním Slovensku, nejlépe z okolí Bratislavy. Podle záznamů však vyšlo najevo, že na západním Slovensku se nenalézá voják, který by takové vyznamenání získal, a proto Kristin telegrafoval na *Vyššie veliteľstvo* 3 do Prešova, aby vyslalo jednoho vyznamenaného muže do obce Bánovce nad Bebravou k doprovodu Tisa do obce Topoľčianky, vytipování byli rtk. Ján Antolčík a čat. d'sl. Michal Hajdúk ze *Samostatného práporu V*, nebo slob. Ján Kubík z bývalého *Pešieho pluku 37*.⁶⁶ Samotného 16. července doprovázeli Tisa z obce Bánovce nad Bebravou do obce Topoľčianky, kromě mnoha veřejných činitelů a všudypřítomných příslušníků Hlinkovy gardy, vojenští fanfáristé a za nimi státní vlajka s čestnou vojenskou stráží. Před zámekem v obci Topoľčianky zahrála vojenská hudba státní hymnu a Tisovi se hlásil Čatloš, který mu představil stráž hlavy státu, ta vzdala zbraň čest, po hlášení a přehlídce čestné setniny následovalo její defilé.⁶⁷ Propagandisté nelenili a význam armády přeci jen vyzdvihli: „*A v Topoľčiankach vojsko konalo historicky významnú a radostnú úlohu. Prvý raz v dejinách dodávalo čestnú rotu budúcej hlave štátu na jeho letnom sídle, ktoré ako také symbolicky prejímal predseda vlády dr. Jozef Tiso. Rota urobila znamenitý dojem*

⁶¹ VÚA - VHA Praha, f. Sbírka dokumentů armády Slovenské republiky 1939 - 1945, šk. 11, S-MNO, inv. č. 15/1, MNO-HVV, Domáci rozkaz, 1939, č. 46, čl. III, Služobné cesty; VÚA - VHA Praha, f. Sbírka dokumentů armády Slovenské republiky 1939 - 1945, šk. 60, Del. pl. 153, inv. č. 34/5, Denný rozkaz, 1939, č. 94, čl. 10, Motorové vozidlá – pristavenie. /Autodôst./.

⁶² VHA Bratislava, f. Hlavné vojenské veliteľstvo 1939 - 1940, šk. 96, č.j. 104.924/aut.1939; VHA Bratislava, f. Pešie pluky 1 - 4 (1939 - 1944), šk. 1, Peší pluk 4, Denný rozkaz, 1939, č. 165, čl. 1, Cestovný rozkaz – vydanie.

⁶³ VHA Bratislava, f. Hlavné vojenské veliteľstvo 1939 - 1940, šk. 20, č.j. 203.380 Dôv./aut.1939.

⁶⁴ VÚA - VHA Praha, f. Sbírka dokumentů armády Slovenské republiky 1939 - 1945, šk. 60, Del. pl. 1, inv. č. 34/1, Denný rozkaz, 1939, č. 50, čl. 10, Čestná stráž – účasť pluku, a č. 55, čl. 19, DR. č. 50. Čl. 10 – doplnenie.

⁶⁵ VÚA - VHA Praha, f. Sbírka dokumentů armády Slovenské republiky 1939 - 1945, šk. 60, Del. pl. 153, inv. č. 34/5, Denný rozkaz, 1939, č. 95, čl. 7, Motorové vozidlá – pristavenie./Autodôst./ a č. 96, čl. 16, Oprava.

⁶⁶ VHA Bratislava, f. Hlavné vojenské veliteľstvo 1939 - 1940, šk. 96, č.j. 104.702/vyzn.1939.

⁶⁷ Predseda vlády dr. Tiso v Topoľčiankach. In *Slovák*, 1939, roč. 21, č. 162, s. 1. ISSN 1336-4464.

*svojou prispôsobenou novou rovnošatou, ukáznenosťou a precíznym vystupovaním.*⁶⁸

Z rozkazu Čatloše měla odcestovať 1. srpna 1939 do obce Topoľčianky rota stráže hlavy štátu s plukovní zástavou od Pěšího pluku 4 a šest trubačů – fanfáristů od Dělostřeleckého pluku 1. Je zřejmé, že se jednalo o nástupní audienci prvního německého vyslance na Slovensku Hanse Bernarda, neboť k osobní službě Tisa jako předsedy vlády byl Čatlošem na den 3. srpna určen mjr. pech. Robert Schneider z Hlavního vojenského velitelství, který si měl na místě bližší informace vyžádat od Dr. Radúze Radlinského z Ministerstva zahraničních věcí.⁶⁹ Z Bratislavy tak cestovala 1. srpna odpoledne s plukovní zástavou čestná setnina stráže hlavy štátu, které velel npor. pech. Alojz Valent, k ní se přidala čestná stráž u plukovní zástavy s praporečnickem, kterou dodal I. prapor pluku, které velel por. pech. v zál. Pavel Kalivoda.⁷⁰ Od Dělostřeleckého pluku 1 cestovalo 1. srpna 6 trubačů, těm velel por. del. Vladimír Bukva.⁷¹ Nástupní audiencie německého vyslance se v Topoľčiankach konala 3. srpna, ukázalo se, že mjr. Schneider jako pobočník Tisa doprovázel vyslance z Bratislavy na místo audiencie, kde se konala přehlídka čestné roty stráže hlavy štátu za zvuku fanfár.⁷² Čestná stráž se tak dostávala pomalu ale jistě do podvědomí veřejnosti jako chloub armády: „*také deti rastú na Kráľovej holi*“.⁷³

Pěší pluk 4 tak byl nejprve spojen s Topoľčiankami jako letním sídlem Tisa, nikoliv bezprostředně organizačně s Tisem jako hlavou štátu, což se vlastně odrazilo v ústním rozkazu Čatloše, aby Cyklistický prapor z Turčianského Svätého Martina (a nikoliv bratislavský Pěší pluk 4) vypravil 24. července 1939 jednu cyklistickou rotu jako čestnou rotu pro Tisa na Smrekovici u Ružomberku, kde měl Tiso trávit svou dovolenou. Čestná rota se měla po příchodu řídit pokyny Tisa, Ministerstvo národní obrany vyslalo do Smrekovice jako svého zástupce stot. pech. Jána Cisárika, který měl čestné rotě vydávat rozkazy.⁷⁴ Do Smrekovice od Cyklistického praporu zamířili por. pech. Bartolomej

⁶⁸ Vojenská neděľa. In *Slovák*, 1939, roč. 21, č. 162, s. 3. ISSN 1336-4464.

⁶⁹ VHA Bratislava, f. Hlavné vojenské veliteľstvo 1939 - 1940, šk. 23, č.j. 204.066 Dôv. 1939.

⁷⁰ VHA Bratislava, f. Pešie pluky 1 - 4 (1939 - 1944), šk. 1, Peší pluk 4, Denný rozkaz, 1939, č. 179, čl. 2, Čestná stráž hlavy štátu – odjazd.

⁷¹ VÚA - VHA Praha, f. Sbírka dokumentů armády Slovenské republiky 1939 - 1945, šk. 60, Del. pl. 1, inv. č. 34/1, Denný rozkaz, 1939, č. 63, čl. 12, Fanfáristi – služobná cesta.

⁷² Nástupná audiencia nemeckého vyslanca H. Bernarda u predsedy vlády. In *Slovák*, 1939, roč. 21, č. 177, s. 1. ISSN 1336-4464. Popis nástupní audiencie německého vyslance Bernarda uveřejněný v deníku *Slovák* posloužil pro popis nástupních audiencí cizích vyslanců na zámku v Topoľčiankach in PETRUF, Pavol. *Zahraničná politika Slovenskej republiky 1939 - 1945 (Náčrt problematiky)*. Bratislava : Historický ústav SAV, 2011, s. 70. ISBN 978-80-89396-15-3.

⁷³ „*Poneviera som sa v odpoľudňajších hodinách po rozhorúčenom asfalte hlavného mesta Slovenskej republiky. Hoci slnko nemilosrdne pražilo, ulice boli plné. Zrazu počujem rázny, odmeraný krok. Zbystrím sluch a – nemýlil som sa. Vojaci. Ale akí vojaci! Nie takí, akých vidíme denne chodiť ulicami mesta. Čestná rota hlavy štátu. Zastavil som sa. Chcel som si ich dobre pozrieť. Vždy sa vo mne ozve čosi hrdého, keď vidím pochodovať vojakov. No, dnes prešla ma akási teplá vlna ľútosti, cítil som skoro slzy v očiach. Veď to išli slovenskí – naši vojaci a to tí najlepší z tých dobrých, ktorí si pokladajú za česť slúžiť v slovenskej armáde a konať čestnú funkciu práve svojmu najvyššiemu veliteľovi – ministerskému predsedovi a hlave Slovenskej republiky. Dlhو som stál na jednom mieste a pozeral sa za pochodujúcimi čatami čestnej roty. Už mizla mi červená farba ich jazdeckých nohavíc, ale ešte stále zvučal mi v ušiach rázny a sebedomý krok a pred očami míhal sa trojkopec s dvojramenným slovenským krížom, ktorý majú na golieroch svojich blúz. Chlapci ako jeden. Ako jedle. Jednaki. Bol som šťastný, že som ich videl a pri ďalšej ceste stále mi tanul na mysli Bottov verš: 'také deti rastú na Kráľovej holi'.*“ Čestná rota hlavy štátu. In *Slovák*, 1939, roč. 21, č. 182, s. 6. ISSN 1336-4464.

⁷⁴ VHA Bratislava, f. Hlavné vojenské veliteľstvo 1939 - 1940, šk. 22, č.j. 203.783 Dôv./3.oper.1939.

Krehel', por. pech. Michal Lukáč, por. pech. v zál. Július Máčay, por. pech. v zál. Ladislav Šmelík a 98 mužů.⁷⁵

Po schválení ústavy Slovenské republiky 21. července 1939 se však absence stálé jednotky k hlavě státu stala prakticky neudržitelnou. Ústava definovala jako hlavu státu voleného prezidenta (§ 1, odst. 2) a stanovila, že prezidentovi přísluší funkce nejvyššího velitele armády (§ 38).⁷⁶ Další pokus ustavit čestnou stráž hlavy státu tak učinilo Ministerstvo národní obrany koncem srpna 1939. Souvislost s ústavou mohla být jen zdánlivá, neboť funkce prezidenta republiky nebyla obsazena, ale Tiso do volby prezidenta jako předseda vlády ve smyslu ústavy (§ 37, odst. 1) dočasně vykonával funkci hlavy Slovenské republiky, vazbu to mělo nepochybně také na právě skončená slovensko-německá jednání o podobě, početním stavu a výzbroji slovenské armády. Za základ byl vzat návrh pplk. pech. Ladislava Bodického z 26. května 1939. Mělo se jednat o stálou čestnou stráž v síle pěší setniny se sídlem v Bratislavě, která bude hospodářsky přičleněná právě k tamnímu Pěšímu pluku 4. Ministerstvo národní obrany 26. srpna nařídilo, aby do sestavy této setniny dodala všechna tři vyšší velitelství mužstvo odvodního ročníku 1938 pěkného vzrůstu (175 cm a vyšší), spolehlivé, ukázněné a bezúhonné. Na Vyšší velitelství 1 do Trenčína šel požadavek na 2 četaře, 3 desátníky, 5 svobodníků (event. absolventů poddůstojnické školy) a 43 mužů, na Vyšší velitelství 2 do Banské Bystrice na 2 četaře, 2 desátníky, 5 svobodníků (event. absolventů poddůstojnické školy) a 44 mužů a na Vyšší velitelství 3 do Prešova na 1 četaře, 3 desátníky, 6 svobodníků (event. absolventů poddůstojnické školy) a 44 mužů. Mužstvo se mělo hlásit v Bratislavě 1. září s výstrojí v bezvadném stavu, ale bez výzbroje.⁷⁷ Na první pohled je zřejmé, že čestná stráž by byla budována jako samostatná jednotka, bratislavský Pěší pluk 4 měl fungovat pouze jako její hospodářská základna, neboť dodané mužstvo mělo zůstat v kmenovém počtu vysílajících útvarů a bylo by předáno pouze do počtu živých uvedeného pluku, lze tak dovodit, že i bratislavský Pěší pluk 4 by dodal část mužstva k naplnění kvóty stanovené Vyššímu velitelství 1 v Trenčíně, nepochybně by dodal i velitelský kádr čestné stráže, neboť se o něm v nařízení Ministerstva národní obrany vůbec nehovoří. Čatloš však 26. srpna v 16.00 hod. nařídil povolat tři nejmladší ročníky I. zálohy na mimořádné cvičení ve zbraní, čímž příprava na polní tažení proti Polsku, které bylo označováno jako zabezpečovací opatření vojenské správy na severu státu, došla svého naplnění. Nelze se tak divit, že vyšší velitelství upozornila, že nemohou požadavek na dodání mužstva pro čestnou setninu pro nepříznivou dislokaci jednotek naplnit, neboť výběr mužstva musí být proveden u útvarů, které jsou na hranicích. Teprve od druhé poloviny září se přistoupilo k postupné demobilizaci vojska a od počátku října se útvary navracely do mírových posádek anebo výzbrojních stanic k dokončení demobilizace.

Na poradě předsednictva vlády 2. října 1939 se rozhodlo, že volba prezidenta Slovenské republiky proběhne 26. října a armáda se tak již nemohla vyhnout definitivnímu řešení čestné služby u budoucího prezidenta. Začalo se finišovat, ale způsob provedení nahrává domněnce o nikdy nekončící improvizaci. Nový návrh na čestnou stráž zpracoval 11. října 1939 npor. pech. Alojz Valent z Pěšího pluku 4 pod názvem „*Stráž hlavy státu*“ o 4 četách v síle 174 mužů včetně gážístů s úkolem konat strážní službu v rezidenci hlavy státu a při slavnostních příležitostech vystupovat jako čestná rota. Na Ministerstvu národní

⁷⁵ VHA Bratislava, f. Zbierka „55“, fasc. 55-59-2, Kronika Cyklistický praporek; LACKO, Martin (ed.). *Zrod Slovenského štátu v kronikách slovenskej armády*. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2010, s. 116. ISBN 978-80-89335-19-0.

⁷⁶ Ústavný zákon zo dňa 21. júla 1939 o ústave Slovenskej republiky. *Slovenský zákonník*, roč. 1939, čiastka 41, č. 185, účinný od 31. júla 1939.

⁷⁷ VHA Bratislava, f. Ministerstvo národnej obrany 1939 - 1945, Spisy tajné, šk. 2, č.j. 24.269 Taj.1.org.1939.

obranu návrh přepracoval mjr. del. Ladislav Šišovský a s podpisem velitele dělostřelectva Hlavního vojenského velitelství pplk. del. Jozefa Turance (v zastoupení ministra) byl vydán jako rozkaz Ministerstva národní obrany (Hlavního vojenského velitelství) 17. října 1939. Na podřízené jednotky však šel (nedopatřením?) jen mírně přepracovaný návrh Valenta,⁷⁸ zatímco Čatlošovi byl předložen návrh zásadně přepracovaný.⁷⁹ Ministr se tak dozvěděl, že Ministerstvo národní obrany zřídilo dnem 15. října 1939 „*Stráž prezidenta republiky*“ ve složení velitel, jeho zástupce, pomocné družstvo a 3 čety s úkolem konat strážní službu v rezidenci prezidenta republiky. Za velitele byl určen Valent, který také zodpovídal za přesné a včasné provedení tohoto rozkazu do 20. října. Mužstvo stráže zůstalo prezenčně sloužící, doplňované z útvarů pěchoty, pouze trubače měl dodat *Jazdecký priezvedný oddiel 1 Bratislava*. Stráž byla koncipována jako administrativně a hospodářsky samostatná rota podléhající přímo Ministerstvu národní obrany. Nutno zmínit, že z podkladových materiálů k tomuto rozkazu vyplývá, že se počítalo s některými poddůstojníky dříve sloužícími u Hradní stráže čs. prezidenta. O hektičnosti přípravy čestné stráže svědčí, že k rozkazu podřízeným jednotkám byla připojena organizační tabulka počítající se 4 (nikoliv 3, jak byl informován Čatloš) četami a tomu odpovídajícími počty přidělených mužů. Narychlo se proto zpracoval doplněk z 20. října 1939.⁸⁰ Podle něho Stráž prezidenta republiky koná čestnou a strážní službu v rezidenci prezidenta republiky, skládá se z velitele, jeho zástupce, který je současně velitelem standarty, pomocného družstva a z 3 čet o celkovém počtu 133 mužů včetně gážistů. Před volbou prezidenta republiky se urychleně z rozkazu Čatloše 16. října (ještě před vydáním rozkazu o zřízení stráže) určovali a svolávali důstojníci čestné stráže hlavy státu na funkce velitelů čet. Valent předložil návrh na tyto důstojníky, kteří měli nastoupit 19. října do bratislavských Dunajských kasáren: por. pech. Jozef Machata od Pěšího pluku 3, por. pech. Vojtech Mihálik od Pěšího pluku 2, por. pech. Ľudovít Kubo od Pěšího pluku 5 a por. pech. Ján Škrada od Pěšího pluku 4. Místo por. Kubo, který službu nastoupil 19. října, ale vzápětí byl odeslán zpět ke kmenovému útvaru, byl nakonec povolán z Pěšího pluku 5 dva dny před volbou prezidenta por. pech. Ladislav Strmeň, nastoupil však den po volbě. Ke stráži se připojil i rtk. hosp. Pavel Pavelčík ze *Zbrojnice I Bratislava* jako účetní.⁸¹ Při nástupní audienci italského vyslance Quido Roncalli di Montorio v Topoľčiankach 21. října 1939 (ještě před volbou prezidenta republiky) už nastoupila čestná setnina jako stráž prezidenta republiky, neboť již byla oficiálně zřízena, a měla k audienci dodat 4 důstojníky a 90 mužů, k tomu se přidal Dělostřelecký pluk I se šesti trubači – fanfaristy.⁸² Italského vyslance tentokrát doprovázel z Bratislavy na místo audience jako pobočník Tisa mjr. pech. Alojz Králik, tisk přinesl i informaci, že zde vystupoval Karol Murgaš jménem Tisovy kabinetní kanceláře, aby vyslanci předal svou knihu *Nové Taliansko*.⁸³

⁷⁸ VHA Bratislava, f. Posádková velitelstva 1938 – 1945, šk. 1, PV Zlaté Moravce, Velitelstvo 1. divízie č.j. 17411 Taj./1939.

⁷⁹ VHA Bratislava, f. Ministerstvo národnej obrany 1939 - 1945, Spisy tajné, šk. 2, č.j. 24.645 Taj./1.odd.1939.

⁸⁰ VHA Bratislava, f. Ministerstvo národnej obrany 1939 - 1945, Spisy tajné, šk. 2, č.j. 24.684 Taj./1.odd.1939.

⁸¹ VHA Bratislava, f. Hlavné vojenské veliteľstvo 1939 - 1940, šk. 73, č.j. 210.216 Dôv./1. osob.1939. K přemístění Machaty, Mihálika, Strmeňa, Škrady a Pavelčíka od dosavadních útvarů ke Stráži prezidenta republiky došlo dnem 31. října 1939. *Osobný vestník ministerstva národnej obrany*, 1940, roč. 2, č. 1, s. 10.

⁸² VHA Bratislava, f. Hlavné vojenské veliteľstvo 1939 - 1940, šk. 74, č.j. 210.423 Dôv./1.odd. 1939.

⁸³ Taliansko sympaticky sleduje uplatňovanie sa slovenského národa. In *Slovák*, 1939, roč. 21,

Před volbou prezidenta republiky byly připraveny i „*Strážne pravidlá SPR*“, která k zajištění stanoveného účelu výkonu čestné a bezpečnostní služby v rezidenci prezidenta republiky stavěla stráž rezidence prezidenta republiky, kterou mohl kontrolovat přednosta Vojenské kanceláře prezidenta republiky, dále velitel Stráže prezidenta republiky, dozorčí důstojník rezidence, velitel stráže rezidence a jeho zástupce; dozorčí orgány bratislavské posádky tak mohly činit pouze na výzvu přednosta Vojenské kanceláře prezidenta republiky.⁸⁴ Čatloš také nechal připravit kočáry z majetku bývalého arcivévody Fridricha pro reprezentační účely vlády. Referent jezdeckta Hlavního vojenského velitelství stot. jazd. Hynek Korvas měl společně s velitelem Jezdeckého přezvědného oddílu I mjr. jazd. Jánem Veselým dva kočáry vybrat a zajistit jejich opravu ve Zbrojnici I v Bratislavě. Jeden kočár byl určen výhradně pro prezidenta republiky a musel být opatřen státním znakem. Druhý kočár byl určen pro Ministerstvo národní obrany a nebyl opatřen státním znakem. Dále musel být uveden do bezvadného stavu jeden čtyřzápřahový poprsní nebo chomoutový tažný kočárový postroj a opatřen malými snímatelnými státními znaky.⁸⁵

Široká veřejnost se mohla s novou jednotkou slovenské armády seznámit 26. října při volbě prezidenta Slovenské republiky.⁸⁶ Samotnému aktu předcházela rozsáhlá bezpečnostní opatření,⁸⁷ byl připraven program volby prezidenta⁸⁸ a zvláštní vojenský program.⁸⁹ Za tím účelem bratislavské útvary stavěly: Pěší pluk 4 opět čestnou setninu (neplést se stráží hlavy státu – pozn. aut.), a to k vyhlášení volby prezidenta republiky, Dělostřelecký pluk 1 baterii k vypálení čestné salvy a Jezdecký přezvědný oddíl 1 čestný doprovod prezidenta.

č. 244, s. 1. ISSN 1336-4464. Účast Murgaše v nejasné pozici zástupce kabinetní kanceláře pravděpodobně měla prozaický důvod. Příčinou mohla být státní oficialita těchto audiencí, ke kterým nebyla Hlinkova garda připuštěna. Murgaš však v té době vykonával i funkci šéfredaktora deníku *Slovák*. Při polním tažení proti Polsku byl Čatlošem na Javorině vyjmenován za *nadporučíka delostrelectva v zálohe*, což mělo být výrazem jeho mimořádných zásluh o slovenskou vlast. Murgaš sám to vnímal jako odčinění křivdy spáchané v předmnichovské čs. republice, kdy sloužil v roce 1921 u Dělostřeleckého pluku 10 v Lučenci a v roce 1922 byl, jak sám uváděl, pro své autonomistické přesvědčení „*násilne odstránený zo školy záložných dôstojníkov delostrelectva v Bratislave do roztriedovacej stanice v Ružomberku a tam vyhlásený za neschopného k vojenskej službe*.“ Děkonným dopisem Čatlošovi se dal okamžitě k dispozici armádnímu velitelství (sic!) jako voják. Čatloš z něho také v polním tažení proti Polsku udělal svého osobního pobočníka. Hlavní velitel HG a náčelník HG menovaní důstojníky slovenské armády. In *Gardista*, 1939, roč. 1, č. 32, s. 2. ISSN 1337-7558; Karol Murgaš dal sa k dispozícii armáde. In *Slovák*, 1939, roč. 21, č. 204, s. 3. ISSN 1336-4464.

⁸⁴ Ke složení stráže, její výstroji a výzbroji srov. PEJS, Oldřich. Ke vzniku čestné jednotky prezidenta Slovenské republiky v roce 1939. In *Historické rozhľady*, 2010, roč. 7, s. 45-46. ISBN 978-83-7490-369-1.

⁸⁵ VHA Bratislava, f. Hlavné vojenské veliteľstvo 1939 - 1940, šk. 52, č.j. 208.149 Dôv./jazd.1939.

⁸⁶ K aktu prezidentské volby srov. Snem Slovenskej republiky 1939. Tesnopisecká zpráva o 12. zasadnutí snemu Slovenskej republiky v Bratislave vo štvrtok 26. októbra 1939. In <http://www.psp.cz/eknih/1939ssr/stenprot/012schuz/s012001.htm/>

⁸⁷ *Bezpečnostné opatrenia pri voľbe prvého prezidenta Slovenskej republiky v Bratislave dňa 26. októbra 1939*. K tomu srov. KÁRPÁTY, Vojtech. Organizačno-bezpečnostné prípravy a opatrenia počas voľby prezidenta prvej Slovenskej republiky. In *Pamäť národa*, 2014, roč. 10, č. 4, s. 3-18. ISSN 1336-6297.

⁸⁸ *Program voľby prezidenta Slovenskej republiky v Bratislave dňa 26. októbra 1939*. Slovenský národný archív Bratislava (dále jen SNA Bratislava), f. Kancelária prezidenta republiky 1939 - 1945, šk. 1; VHA Bratislava, f. Posádkove veliteľstvo Bratislava 1939 – 1942, šk. 8, Rozkaz, 1939, č. 83, čl. 1.

⁸⁹ *Vojenský program pri slávnostnom akte voľby prezidenta republiky*. SNA Bratislava, f. Ministerstvo vnútra 1939 – 1945, šk. 23, Prezídium Ministerstva vnútra č.j. 21122/39, č.j. 21799/39, č.j. 21893/39.

Do prezidentského paláce k přivítání Tisa jako prezidenta republiky pak nastoupila Stráž prezidenta republiky, Tiso přijal hlášení velitele a vykonal její přehlídku.⁹⁰

Stráž prezidenta republiky podléhala Ministerstvu národní obrany. Podle předběžné organizace Ministerstva národní obrany a Hlavního vojenského velitelství z 6. listopadu 1939 byl v rámci Hlavního vojenského velitelství pověřen dohledem nad stráží jeho všeobecný odbor (přednosta pplk. del. Jozef Turanec).⁹¹ V novém rozvrhu agendy a působnosti jednotlivých složek Ministerstva národní obrany s platností od 22. ledna 1940 stráž podléhala jako 47. oddělení dohledu Skupiny H „*Osobná skupina*“ (přednosta stot. pech. Michal Lokšík).⁹²

Velká změna nastala 22. listopadu 1939, která navíc svědčila o neustáleném postavení a názvu čestné setniny u prezidenta republiky. Z rozkazu Čatloše byl npor. pech. Alojz Valent zbaven funkce velitele stráže hlavy státu (sic!) a přidělen zpět k Pěšímu pluku 4, kde měl obdržet další rozkazy od jeho velitele. Na jeho místo velitele čestné roty (stráže hlavy státu) (sic!) nastoupil 23. listopadu 1939 (do funkce ustanoven o den dříve) stot. pech. Elemír Beskid od Pěšího pluku 3, který byl dnem 30. listopadu přemístěn k Ministerstvu národní obrany, ale jeho dosavadní funkce u *Železničného traťového veliteľstva Bratislava*, kam byl přidělen 1. září 1939, zůstala v platnosti (sic!).⁹³ Změnu odstartovala kauza dosavadního velitele Stráže prezidenta republiky. Na základě zatýkacího rozkazu vojenského prokurátora v Bratislavě ze dne 23. listopadu 1939 byla na Valenta uvalena vyšetřovací vazba pro podezření ze zločinu podvodu. Valent měl lstivým předstíráním, že proti velkostatkáři z Hlohovce Ferdinandovi Fussmanovi je vedeno nějaké trestní pokračování u velitelství Rodobrany, jehož zastavení je schopen zprostředkovat, vylákat na dotyčném ze zjištěných důvodů obnos 25 000 Ks.⁹⁴ Rozsudkem vojenského soudu v Bratislavě ze dne 9. března 1940 byl npor. pech. Alojz Valent odsouzen pro zločin podvodu (kromě Fussmana bylo zjištěno, že vylákal na Duce Hechtové obnos 10 000 Ks z Bratislavy pod záminkou, že je podezřelá z vyzvědačství), pokus tohoto zločinu (pokusil se na Adolfu Fuchsovi vylákat obnos 10 000 Ks pod záminkou, že je podezřelý) a kázeňský přestupek (svévolně a bez dovolení opustil ústav pro choroby nervové a duševní v Trnavě, kde byl na pozorování, a vzdálil se do Bratislavy) k nepodmíněnému trestu zostřeného žaláře v trvání 16 měsíců s nezpůsobilostí postoupit do vyšší hodnosti, se ztrátou práva nosit řádové dekorace, medaile a vyznamenání a způsobilosti k úřadu; zároveň mu byla vyslovena ztráta volebního práva v obci.⁹⁵ Týmž dnem byla Valentovi odňata hodnost a byl degradován na *vojaka*.⁹⁶ Kancelář prezidenta republiky se s pouhým oznámením, že funkci velitele Stráže prezidenta republiky převzal Beskid, nehodlala smířit. Oznámila Ministerstvu národní obrany, že ustanovení Beskida za velitele stráže bylo vzato do definitivního jmenování předběžně na vědomí, ale důrazně požádala, aby ustanovování velitelů a přidělování důstojníků ke strážím se v budoucnosti

⁹⁰ K tomu srov. PEJS, ref. 84, s. 47–49.

⁹¹ VHA Bratislava, f. Ministerstvo národnej obrany - Prezídium, 1939, Spisy dôverné, šk. 1, č.j. 211186/1.org.1939.

⁹² VHA Bratislava, f. Ministerstvo národnej obrany 1940 - 1945, Spisy dôverné, šk. 1, č.j. 150159 Dôv./II.1940.

⁹³ VHA Bratislava, f. Hlavné vojenské veliteľstvo 1939 - 1940, šk. 79, č.j. 212.091 Dôv./osob.1939.

⁹⁴ VHA Bratislava, f. Hlavné vojenské veliteľstvo 1939 - 1940, šk. 82, č.j. 212.630 Dôv./osob. oddel.1939.

⁹⁵ VHA Bratislava, f. Vyššie veliteľstvo 1 - Veliteľstvo divíznej oblasti 1 (1939 – 1945), šk. 17, Spisy dôverné, 1940, sg. 21 6/1-3; *Dôverný vestník ministerstva národnej obrany*, 1940, roč. 2, č. 2, čl. 12, s. 6.

⁹⁶ VHA Bratislava, f. Ministerstvo národnej obrany 1940 - 1945, Spisy dôverné, šk. 68, č.j. 162.494/H.dôv.1940; *Dôverný vestník ministerstva národnej obrany*, 1940, roč. 1, č. 7, A. Časť osobná, s. 66.

dělo po předběžném projednání s Kanceláří prezidenta republiky. Rovněž se ohradila, že jí bylo opožděně oznámeno uvalení vyšetřovací vazby na Valenta. Reakce Ministerstva národní obrany byla ambivalentní. K záležitosti Valenta připomnělo, že v počátku jeho vyšetřování ještě vojenské oddělení Kanceláře prezidenta republiky nebylo v permanenci, takže zpráva o výměně velitele stráže nemohla být včas oznámená. Neznalého pozorovatele by toto konstatování mohlo překvapit, vždyť mjr. pech. Anton Bardon byl dekretem předsedy vlády ze dne 9. října 1939 přidělen kabinetní kanceláři budoucího prezidenta republiky již dnem 20. října.⁹⁷ Uvažovalo se, že i administrativní elév Juraj Ohrival, protežé Čatloše, který byl dočasně přidělen k 4. oddělení prezidia Ministerstva národní obrany jako referent pro vojenský rozhlas, bude rovněž zařazen do vojenského oddělení Kanceláře prezidenta republiky, totéž se týkalo por. pech. Františka Korčeka.⁹⁸ Se souhlasem Čatloše byl k vojenskému oddělení Kanceláře prezidenta republiky nakonec přidělen až 13. listopadu npor. del. Ján Snopko od velitelství dělostřelectva Hlavního vojenského velitelství.⁹⁹ Pobočníkem Čatloše se stal hned po přidělení Bardona kabinetní kanceláři Tisa por. pech. Jozef Hrabek, takže by na první pohled nic Bardonovi nebránilo ujmout se své nové funkce. Ten však ještě v listopadu 1939 absolvoval s Čatlošem i několikadenní služební cesty po Slovensku (Ružomberok, Turčiansky Svätý Martin, Banská Bystrica, Svätý Kríž nad Hronom, Levoča). Svou roli při opožděném zahájení fungování vojenského oddělení Kanceláře prezidenta republiky mohla hrát i skutečnost, že Tiso začal trvale bydlet a úřadovat v prezidentském paláci teprve od 2. ledna 1940. Ministerstvo národní obrany dále uvedlo, že přednosta osobní skupiny Ministerstva národní obrany mjr. pech. Michal Lokšík měl oznámit ústně mjr. Bardonovi jako přednostovi vojenského oddělení Kanceláře prezidenta republiky, že na rozkaz Čatloše nastane výměna velitele stráže. K přidělování důstojníků k stráži byla reakce Ministerstva národní obrany příkrá: pokud je Stráž prezidenta republiky součástí Pěšího pluku 4 (sic!), může Ministerstvo národní obrany vyměnit v případě nutnosti důstojníky stráže. Nakonec však Ministerstvo národní obrany smířlivě sdělilo, že v budoucnu bude výměna důstojníků stráže prováděna po dohodě s vojenským oddělením Kanceláře prezidenta republiky, což se také v budoucnu stalo.¹⁰⁰

Elemír Beskid se chopil své nové funkce s jinou vervou než Alojz Valent. Byl zkušeným důstojníkem a byl si vědom toho, co taková služba obnáší, neboť sloužil již v Hradní stráži čs. prezidenta v Praze jako jediný slovenský důstojník.¹⁰¹ Přepracovával strážní pravidla, navrhl, že připraví služební příručku „*Smernice pre SPR*“, dále předložil návrh pro úkoly v míru a za branné pohotovosti státu a shrne zkušenosti a nedostatky v dosavadní organizaci stráže.¹⁰² V první řadě však 8. ledna 1940 požádal, aby byl zbaven funkce přiděleného důstojníka u Železničního traťového velitelství, což považoval za neslučitelné s funkcí

⁹⁷ VHA Bratislava, f. Hlavné vojenské veliteľstvo 1939 – 1940, šk. 70, č.j. 209.874 Dôv./3. oddel.1939.

⁹⁸ VHA Bratislava, f. Hlavné vojenské veliteľstvo 1939 – 1940, šk. 80, č.j. 212.293 Dôv.osob.1939.

⁹⁹ VHA Bratislava, f. Hlavné vojenské veliteľstvo 1939 – 1940, šk. 117, č.j. 114.995/osob.1939. Na Stráž prezidenta republiky v té době dohlížel Turanec. Dosadil tak do kabinetní kanceláře svého člověka, neboť se se Snopkem znal ještě z dob společné československé armády. Oba sloužili u velitelství Dělostřeleckého pluku 110, kde se vystřídali ve funkci 1. pobočníka. VHA Bratislava, f. Hlavné vojenské veliteľstvo 1939 – 1940, šk. 75, Dělostřelecký pluk 110, Rozkaz, 1938, č. 35 (uloženo pod č.j. 210.801 Dôv. 1939).

¹⁰⁰ VHA Bratislava, f. Hlavné vojenské veliteľstvo 1939 – 1940, šk. 86, č.j. 213.049 Dôv./osob.1939.

¹⁰¹ VÚA – VHA Praha, f. Vojenská kancelář presidenta republiky 1919 – 1939, šk. 201, sg. všeob. 2420.

¹⁰² VHA Bratislava, f. Ministerstvo národnej obrany 1940 – 1945, Spisy dôverné, šk. 35, č.j. 151129 Dôv./19.odd.1940.

velitele zvláštní jednotky (Stráže prezidenta republiky), která je materiálně a personálně vybavena jako každý jiný vojenský útvar a stálá přítomnost jejího velitele je podmínkou dobrého chodu služby, ale i postupného zdokonalování tohoto neznámého a dosud nestabilizovaného útvaru, včetně usměrňování nezpracovaného personálu.¹⁰³ Urychleně shrnul první poznatky z chodu bezpečnostní služby v prezidentském paláci a upozornil na poddimenzování stavu gážistů. Úkoly Stráže prezidenta republiky označil za vojensko-policejní a asistenční s množstvím detailních povinností. Spočítal, že důstojník stráže za jeden měsíc koná službu 380 hodin (strážní 270 a výcvik 110 hodin) v poměru k 182 hodinám jiných důstojníků zbraní, což znásobuje umístění ubytovacích prostor stráže mimo prezidentský palác¹⁰⁴ a případná přítomnost Tisa mimo Bratislavu v Topoľčiankach. Proto 10. ledna 1940 požádal o doplnění stráže o tři rotníky a jednoho dělesloužícího poddůstojníka, výslovně si řekl o rtk. Júliusa Gabániho z Pěšího pluku 4, kterého označil za zpracovaného odborníka se zkušenostmi z pražské Hradní stráže.¹⁰⁵ Ministerstvo národní obrany však akceptovalo stanovisko velitele Pěšího pluku 4 mjr. pech. Františka Krakovského, který označil Beskidův požadavek za neopodstatněný, bezpředmětný, neodůvodněný, za luxus, který si nemůže dovolit za stávajících poměrů žádná jednotka v slovenské armádě. Ministerstvo národní obrany tak pro nedostatek personálu v rotmistrovském sboru Beskidovi nevyhovělo.¹⁰⁶ Beskid se však nevzdával, neboť personální stav stráže nebyl naplněn. Když přišel požadavek na stanovení systemizovaných mírových počtů stráže, uplatnil opět navýšení počtu gážistů. Návrh vyvolal nesouhlas Ministerstva národní obrany, byl považován za přehnaný, a co se týče většího počtu rotníků za zbytečný. Předepsaný počet se tak ustálil na veliteli stráže, jeho zástupci (zároveň veliteli standarty) a třech velitelích čet, všichni v hodnostech důstojníků, dále na dvou rotních (účetním a výkonném), čtyřech dělesloužících poddůstojnících, 127 příslušníků prezenční služby.¹⁰⁷

Nedostatek personálu ve vyšším důstojnickém sboru, který se opětovně projevil počátkem roku 1940 po odchodu dalších gážistů české národnosti a po provedené dílčí reorganizaci armády, zasáhl i vojenské okolí Tisa. Čatloš určil dosavadního přednostu vojenského oddělení Kanceláře prezidenta republiky mjr. pech. Antona Bardona za velitele Cyklistického praporu v Turč. Sv. Martině, jehož dosavadní velitel mjr. pech. Robert Schneider měl převzít funkci velitele I. praporu Pěšího pluku 6 v Dolnom Kubíně. Zároveň Beskid se měl stát přednostou „vojenského oddelenia kancelárie prezidenta

¹⁰³ VHA Bratislava, f. Ministerstvo národnej obrany 1940 – 1945, Spisy důverné, šk. 35, č.j. 150546 Dôv./osob.1940.

¹⁰⁴ Stráž prezidenta republiky byla dislokována v Bratislavě, *Dunajská kasáreň*, tyto kasárna také 25. července 1940 navštívil Tiso, zde se mu hlásili velitel bratislavské posádky, velitel kasáren a dozorčí orgány. Tiso si prohlédl i rajon *Výsokej vojennej školy*, odkud se odebral do kasáren v Zimním přístavu, kde konali prezenční službu duchovní římskokatolické a evangelické církve. SNA Bratislava, f. Kancelária prezidenta republiky 1939 – 1945, šk. 54, č.j. 9530/voj.1940, Prehliadka vojenských objektov prezidentom republiky. Následně bylo k samostatnému umístění stráže požádáno o přidělení bývalého bakteriologického pavilonu v bývalé divizní nemocnici v Bratislavě.

¹⁰⁵ Gabáni zde sloužil jako dělesloužící poddůstojník v hodnosti četaře. VÚA - VHA Praha, f. Vojenská kancelář prezidenta republiky 1919 – 1939, šk. 201, sg. všeob. 2420.

¹⁰⁶ VHA Bratislava, f. Ministerstvo národnej obrany 1940 - 1945, Spisy důverné, šk. 35, č.j. 151686 Dôv./H.1940.

¹⁰⁷ VHA Bratislava, f. Ministerstvo národnej obrany 1940 – 1945, Spisy důverné, šk. 35, č.j. 151129 Dôv./19.1940. Informace M. Ďurici, že čestnou stráž dal Tiso omezit na nejnutnější počet, „lebo si na takého ‚parády‘ priliš nepotrepeť“, je zavádějící, neboť Tiso o těchto věcech vůbec nerozhodoval. ĎURICA, ref. 6, s. 307.

republiky“. Změny měly nastat k 15. únoru 1940.¹⁰⁸ Plánovaný nástup Bardona k trupě (tj. k řadovému vojsku) lze připsat jeho budoucímu povýšení, kdy se předpokládalo odvelet si prapor. Znamenalo by to však opustit Bratislavu. Nepřekvapí, pro blízký vztah Čatloše a Bardona ještě z dob slovenské autonomie, ale zejména v počátcích budování slovenské armády, že Bardon zůstal v Bratislavě a byl určen jako velitel II. praporu Pěšího pluku 4 s nástupem služby 1. března 1940.¹⁰⁹ Jaksi se ale pozapomnělo na Beskida, který při této rošádě nebyl nakonec ustanoven přednostou vojenského oddělení Kanceláře prezidenta republiky, ale vedl ho v zastoupení z titulu velitele Stráže prezidenta republiky. V této funkci jej zase zastupoval por. pech. Jozef Machata. Ministerstvo národní obrany také dnem 15. února 1940 přemístilo od Pěšího pluku 4 k Ministerstvu národní obrany s určením pro vojenského oddělení Kanceláře prezidenta republiky npor. pech. Františka Čomora.¹¹⁰ Čomor vlastně nahradil npor. del. Jána Snopka, který se dodatečně stal frekventantem oddělení B (intendančního) *Vysokej vojennej školy*.¹¹¹ Stabilizaci Stráži prezidenta republiky mělo přinést i její posílení rotníky pěchoty, neboť jejich neúplný stav byl na závalu nejen po stránce disciplíny a autority ve službě a při výcviku, ale i při slavnostní výměně stráží, kdy by rotník a dělesloužící poddůstojník tvořili nesourodou dvojici (jeden se šavlí, druhý s bodákem). Se souhlasem Beskida byl opět přímo vyžádán Július Gabáni z Pěšího pluku 4, dále přišli Michal Hanzlík (Pěší pluk 4), Štefan Rajčan (Pěší pluk 6) a Juraj Slíž (Pěší pluk 9), k jejich přidělení došlo 15. září 1940.¹¹² Machatovi se však nepodařilo, aby od stráže odešel čat. d'sl. Rudolf Vavro, který se podle jeho názoru neosvědčil.¹¹³

Pozornost musela být také upřena ke kvalitě mužstva. Stráž prezidenta republiky měla být složena z prezenčně sloužícího mužstva a doplňovat se ročně z útvarů pěchoty před propuštěním II. ročníku do poměru mimo činnou službu. Z rozkazu Čatloše pak byl vypracován 20. prosince 1939 postup při repartici nováčků pro vojenskou službu na jejich vtělení do jednotlivých vojskových těles podle náboženství a národnosti, kde bylo stanoveno, že Stráž prezidenta republiky má mužstvo výhradně římskokatolického náboženského vyznání.¹¹⁴ Machata kvalitu přiděleného mužstva pregnantně shrnul při výměně mužstva odvodního ročníku 1938 mužstvem odvodního ročníku 1939. Označil špatný výběr mužstva pro službu v prezidentském paláci za důsledek nepochopení důležitosti služby u prezidenta republiky ze strany vysílajících útvarů. Uvedl několik příkladů. Výměna mužstva způsobila, že na výcvik nováčků (myšleno nováčků ke službě ve stráži, nikoliv nováčků prezenční služby – pozn. O.P.) zbývaly pouhé dva dny, což nepostačovalo ke zvládnutí chodu služby v Tisově rezidenci a došlo na období dvou týdnů ke zrušení slavnostního střídání stráží z obav z kritiky veřejnosti, která se při této příležitosti shromažďovala před prezidentským palácem. Horší to však bylo s kvalitou samotných nováčků, pokud neodpovídali výškou (pod 175 cm), tělesnou zdatností (revma, křečové žíly) a všeobecnou vycvičeností (odstrašující příklad nováčka, kterého

¹⁰⁸ VHA Bratislava, f. Ministerstvo národnej obrany 1940 – 1945, Spisy důvěrné, šk. 31, č.j. 151824 Dôv./osob.1940.

¹⁰⁹ VHA Bratislava, f. Ministerstvo národnej obrany 1940 – 1945, Spisy důvěrné, šk. 28, č.j. 152073 Dôv./osob.1940, č.j. 152541 Dôv./osob.1940.

¹¹⁰ VHA Bratislava, f. Ministerstvo národnej obrany 1940 – 1945, Spisy důvěrné, šk. 68, č.j. 152.069 Dôv./osob.1940.

¹¹¹ KOZOLKA, Jaroslav. Vysoká vojenná škola 1940 – 1942. I. časť. In *Vojenská história*, 2015, roč. 19, č. 3, s. 97 (pozn. 67). ISSN 1335-3314.

¹¹² VÚA - VHA Praha, f. Sbírka dokumentů armády Slovenské republiky 1939 – 1945, šk. 10, S-MNO, inv. č. 14/2, Důvěrný domácí rozkaz, 1940, č. 32, čl. 2.

¹¹³ VHA Bratislava, f. Ministerstvo národnej obrany 1940 – 1945, Spisy důvěrné, šk. 35, č.j. 162.559 Dôv./H.1940.

¹¹⁴ PEJS, Oldřich. *Slovenské vojenské duchovenstvo (1939 – 1945)*. Praha : b. v., 1994, s. 9.

útvár vyslal, neboť se za dobu služby nebyl schopen naučit cviky se zbraní). V důsledku toho muselo být zpět k útvarům odesláno 19 vojáků úplně neschopných služby u Tisa. Machata navrhnul několik opatření k nápravě, z nichž jedno, zcela zásadní, vyznělo v podmínkách slovenské armády až hereticky. Doporučil vytvořit základ pro budoucí stálý sbor (podtrženo O. P.) prezidentské stráže, a to přijímáním poddůstojníků z povolání z mužstva staršího ročníku, kteří se ve službě v prezidentském paláci osvědčili.¹¹⁵

V roce 1940 se připravovala velká přestavba slovenské armády pod dohledem německé vojenské mise, která vyústila v novou organizaci armády podle německého vzoru.¹¹⁶ V té se hledalo i místo pro prezidentskou stráž, která se netěšila v celém důstojnickém sboru takové pozornosti, kterou by si pro svou symboliku nepochybně zasloužila, o čemž svědčí i taková základní věc, jakou je přesné označení jednotky. Do očí bije, jak si jednotlivé složky vojenské správy s tímto názvem takřikajíc hrály. Podle nové organizace armády vydané 15. září 1940 se od 1. října 1940 stala armádní jednotkou zbraní „*Vojenská stráž prezidenta Republiky*“.¹¹⁷ Vojenští propagandisté vrátili změnu názvu ze Stráže prezidenta republiky na Vojenskou stráž prezidenta Republiky už do května 1940, ale podle dochovaného spisového materiálu vojenského oddělení Kanceláře prezidenta republiky a samotné prezidentské stráže se nový název Vojenská stráž prezidenta Republiky začal používat až od října 1940. Název „*oddiel*“ přestal být všeobecným vojenským termínem a měl se užívat pouze pro přesné označení dělostřeleckých oddílů a pro jezdecké přezvědné oddíly. I navzdory tomu se pro prezidentskou stráž začal od prosince 1940 používat název „*Čestný oddiel prezidenta*“, přesto se ve spisech vojenského oddělení Kanceláře prezidenta republiky objevil již v říjnu 1940(sic!). Každá reorganizace armády s sebou přináší změny v zařazení důstojníků, při nichž někteří z nich uplatní své ambice. Nejinak tomu bylo v okolí Tisa. Čatloš předložil 28. září 1940 Kanceláři prezidenta republiky návrh na doplnění jejího vojenského oddělení novými důstojníky. Stalo se tak v důsledku nervového onemocnění dosavadního přednosty tohoto oddělení, který tuto funkci již nemohl vykonávat. Čatloš předpokládal, že vojenské oddělení, resp. vojenská kancelář se bude skládat z přednosty, jeho zástupce, který by byl zároveň velitelem čestné stráže, přiděleného důstojníka a přiděleného civilisty – právníka. Jako uchazeče Tisovi předložil k úvaze podle schopností a dosažených vojenských hodností na místo přednosty tyto vyšší důstojníky: pplk. gšt. Emil Novotný, vojenský atašé v Bukurešti, pplk. pech. Alojz Králik, absolvent I. ročníku *Vysokej vojennej školy*, mjr. gšt. Ján Krnáč, náčelník štábu *Veliteľstva 3. divízie*, mjr. gšt. Viliam Kanák, náčelník štábu *Veliteľstva 1. divízie*, mjr. del. Elemír Lendvay, velitel *Delostreleckého pluku 2*, mjr. del. Ladislav Šišovský, absolvent I. ročníku *Vysokej vojennej školy*; dodatečně byl jako sedmý doplněn pplk. gšt. Štefan Tatarko, vojenský atašé v Berlíně. Pro funkci zástupce přednosty Čatloš vybral tyto důstojníky: stot. pech. František Čomor, přidělený důstojník *vojenského oddelenia Kancelárie prezidenta republiky*, stot. del. Ernest Pecháček, přidělen u *Ministerstva*

¹¹⁵ VHA Bratislava, f. Ministerstvo národnej obrany 1940 – 1945, Spisy důvěrné, šk. 35, č.j. 165.163 Dův./H.1940. K posílení atraktivity služby vláda projednala a schválila 15. listopadu 1940 zvýšení služebních přídavků mužstva Stráže prezidenta republiky z 20 Ks měsíčně na 30 Ks měsíčně a přiznala jim noční přídavek 5 Ks s účinností od 1. listopadu 1940. SNA Bratislava, f. Úrad predsedníctva vlády 1938 – 1945, šk. 234.

¹¹⁶ BAKA, Igor. Vznik a výstavba slovenskej armády (marec 1939 – október 1940). In PEKÁR, Martin – PAVLOVIČ, Richard (eds.). *Slovensko medzi 14. marcom 1939 a salzburskými rokovaniami : Slovenská republika 1939 – 1945 očami mladých historikov* 6. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove; Universum, 2007, s. 225. ISBN 978-80-8068-669-7.

¹¹⁷ VHA Bratislava, f. Ministerstvo národnej obrany 1940 - 1945, Spisy důvěrné, šk. 21, č.j. 163.600 dův./19-1940.

národnej obrany jako pobočník velitele dělostřelectva, stot. pech. Jozef Lehocký, *Peší pluk 5*, dále pro funkci přiděleného důstojníka: npor. pech. Bartolomej Krehel, *Vojenská akadémia*, npor. pech. Ladislav Demjén, *Peší pluk 3*; původně uvažovaný npor. pech. Ján Kabzány, *Peší pluk 4*, byl vyřazen. Čatloš se rozhodl uvolnit z Ministerstva národní obrany pro Tisa jako právníka JUDr. Emila Reháka, hlavního ministerského komisaře, přednostu legislativního oddělení *prezídia Ministerstva národnej obrany*.¹¹⁸ Následně nad tímto návrhem došlo k osobnímu jednání přednosty Kanceláře prezidenta republiky Antona Neumanna s Čatlošem, na jehož základě Kancelář prezidenta republiky přednosty vojenského oddělení mj. pech. Antonem Bardonom, přičemž funkci zástupce přednosty bude vykonávat stot. del. Ernest Pecháček. Již 9. října 1940 však bylo na rozkaz Čatloše zrušeno přidělení Čomora ve vojenském oddělení a k odevzdání a převzetí agendy vojenského oddělení Bardonom a Pecháčkem od Čomora došlo 10. října 1940.¹¹⁹ Čomor přešel do oddělení branných organizací Ministerstva národní obrany.¹²⁰ O přidělení dalšího důstojníka se mělo rozhodnout při definitivním obsazení místa přednosty oddělení, potažmo i dříve, pokud vyvstane tato potřeba. K osobě Dr. Reháka bylo poznamenáno, že Kancelář prezidenta republiky má dobře zapracovaného legislativního referenta, který bude k dispozici podle potřeby i vojenskému oddělení, takže na přidělení právníka – civilisty pro vojenské oddělení nereflkuje. Čatloš současně povolal dosavadního přednostu vojenského oddělení stot. pech. Elemíra Beskida nazpět k Ministerstvu národní obrany.¹²¹ V důsledku toho Neumann zastavil Beskidovi ke dni 31. října výplatu služebního platu z úvěrových prostředků Kanceláře prezidenta republiky a z příkazu Tisa po dohodě s Ministerstvem národní obrany pověřil Bardona až na další vedením vojenského oddělení a ustanovil za jeho zástupce a velitele Čestného oddílu prezidenta (sic!) Pecháčka.¹²² Definitivního ustanovení do funkce přednosty vojenského oddělení Kanceláře prezidenta republiky se Bardon dočkal 15. prosince 1940,¹²³ přičemž velitelem Stráže prezidenta republiky (správně mělo být Vojenské strážce prezidenta Republiky – pozn. O.P.) se oficiálně již od 10. října 1940 stal stot. del. Ernest Pecháček.¹²⁴ K odvolání Beskida však nutno učinit jednu klíčovou poznámku. Beskid se v budově Ministerstva národní obrany pokusil 27. září 1940 o sebevraždu, když se opakovaně píchnul kordíkem do krajiny srdeční a přivodil si lehčí zranění. Při výslechu uvedl, že se tak stalo pro duševní a tělesné vyčerpání, delší čas na sobě pozoroval melancholii a strach před pronásledováním a naznačil rodinné dispozice k nervové chorobě. Lékař stot. zdrav. MUDr. Jozef Jamriška však na něm neshledal žádné známky rozrušení a předložil návrh,

¹¹⁸ VHA Bratislava, f. Ministerstvo národnej obrany 1940 – 1945, Spisy důvěrné, šk. 8, č.j. 164.137 Dôv./H.1940. Reháka byl nakonec ze služeb vojenské správy uvolněn a nastoupil 20. prosince 1941 do služeb *Ministerstva zahraničných vecí*. VHA Bratislava, f. Ministerstvo národnej obrany, Důvěrné domácí rozkazy 1939 – 1945, šk. 2, Důvěrný domácí rozkaz, 1941, č. 64, čl. III.

¹¹⁹ VHA Bratislava, f. Ministerstvo národnej obrany 1940 – 1945, Spisy důvěrné, šk. 8, č.j. 164.828 Dôv./H.1940.

¹²⁰ VHA Bratislava, f. Ministerstvo národnej obrany 1940 – 1945, Spisy důvěrné, šk. 68, č.j. 164.631/H.dôv.1940.

¹²¹ VHA Bratislava, f. Ministerstvo národnej obrany 1940 – 1945, Spisy důvěrné, šk. 8, č.j. 164.684 Dôv./H.1940.

¹²² VHA Bratislava, f. Ministerstvo národnej obrany 1940 – 1945, Spisy důvěrné, šk. 8, č.j. 165.084 Dôv./H.1940.

¹²³ VHA Bratislava, f. Ministerstvo národnej obrany – Důvěrné domácí rozkazy 1939 – 1945, šk. 2, Důvěrný domácí rozkaz, 1940, č. 51, čl. I.

¹²⁴ VHA Bratislava, f. Ministerstvo národnej obrany, Důvěrné domácí rozkazy 1939 – 1945, šk. 2, Důvěrný domácí rozkaz, 1940, č. 43, čl. II.

aby Beskid po vyléčení odešel na pozorování do ústavu pro choroby duševní a nervové. Po pobytu v nemocnici se proto Beskid odebral na zdravotní dovolenou a léčil se na psychiatrické klinice. Sebevražedný pokus však opakoval a ve svém bytě v Bratislavě se 17. října 1940 podřezal kuchyňským nožem, následkem čehož 22. října ve státní nemocnici v Bratislavě zemřel.¹²⁵ Vojenský pohřeb se konal v Bratislavě 26. října na hřbitově sv. Ondreja s účastí pohřbívajícího řeckokatolického kněze mjr. duch. sl. Violanda Andora. Vojenský pohřební doprovod a vojenskou hudbu zajišťoval Pěší pluk 1, kočího a kočár pro vojenskou duchovní správu dodával Jezdecký přezvědný oddíl 1, ostatní útvary, úřady a ústavy bratislavské posádky vysílaly vojenskou deputaci, jako nosič vyznamenání zemřelého byl určen stot. pech. František Čomor.¹²⁶ Fotografie z pohřbu přinesl časopis *Slovenské vojsko*.¹²⁷

Čestná vojenská stráž Jozefa Tisa si měla plnit dva hlavní úkoly, a to úplnou strážní a bezpečnostní službu v sídle hlavy státu a roli čestné jednotky se zvláštním pověřením pro vítání významných osobností. Čestná vojenská stráž tak měla symbolizovat postavení Jozefa Tisa jako hlavy slovenského státu a jako vrchního velitele slovenské branné moci. Naplnila čestná vojenská stráž v prvních měsících své existence toto poslání? Navenek nepochybně ano, veřejnost ji vzala na vědomí, dostala se do pozornosti sdělovacích prostředků. K úvaze zůstává, nakolik symbolizovala a reprezentovala samotnou slovenskou armádu. Čestná vojenská stráž nebyla profesionální jednotkou, ale výběrovou jednotkou, a proto do jisté míry kopírovala i s jejich neduhy běžné pěší setniny, na nichž byla závislá. Netvořili ji délesloužící rotmistři a poddůstojníci, ale příslušníci mužstva prezenční služby. A jejich výběr byl Achillovou patou její existence, neboť ho prováděly pěší pluky, pro něž tato úloha nepochybně nebyla prioritním cílem, měly svých starostí dost. Co nás však musí zarazit, že se netěšila pozornosti ani ve vyšších velitelských patrech. Už nejasnosti kolem jejího vzniku, zařazení do vojenského organismu a pojmenování a nevydařené kroky při obsazování velitelských postů nesvědčí o výlučném a prestižním postavení uvnitř vojenského organismu. Slovenská armáda ve stavu v jakém se nacházela v počátcích své existence, zřejmě nebyla schopná jí více dát. Čatlošův pokus z konce roku 1939 soustřeďovat vojáky podle nábožensko-národnostního principu do velké míry ztroskotat, což se projevilo v tom, že mužstvo čestné vojenské stráže tvořili pouze příslušníci římskokatolického vyznání, a to i na straně velitelů. Elemír Beskid jako velitel byl řeckokatolického vyznání a jeden z velitelů čet Ján Škrada evangelicko-augsburského vyznání (tzn. luterán). Ale právě výběr velitelů se ukázal jako sázka do loterie. Alojz Valent sloužil v předválečné československé armádě v hodnosti poručíka pěchoty. Ve finančních záležitostech si počínal lehkomyšlně. Půjčoval si a dlužil, choval se velkopansky. V březnu 1939 sloužil u Pěšího pluku 39 „*Výzvedneho*

¹²⁵ VHA Bratislava, f. Ministerstvo národnej obrany 1940 – 1945, Spisy dôverné, šk. 114, č.j. 54.370 Dôv.II/3.1941. Slovenská vojenská správa eviduje den úmrtí 23. října 1940. *Úmrtní list* (z úsporných důvodů český formulář) vystavený 31. října 1940 *Vikariátom brannej moci* uvádí jako den smrti 23. říjen 1940. *Smrtný list* vystavený 13. listopadu 1942 *Štátnym matričným úradom Bratislava* jednoznačně uvádí jako den smrti 22. říjen 1940, což odpovídá hned po smrti zpracovanému oznámení (neodeslanému) pro *Vojenské oddelenie Kancelárie prezidenta republiky*, kde je uvedeno úmrtí 22. októbra 1940 o 22.30 hod. VHA Bratislava, f. Ministerstvo národnej obrany 1940 – 1945, Spisy dôverné, šk. 59, č.j. 165.346 Dôv./H.1940, č.j. 165.803 Dôv./H.1940; VÚA – VHA Praha, f. Kvalifikační listiny, Elemír Beskid (Elemér Beszkid).

¹²⁶ VHA Bratislava, f. Posádkove veliteľstvo Bratislava 1939 – 1942, šk. 8, Rozkaz, 1940, č. 65, čl. 2.

¹²⁷ Posledné novosti z vojenského života. In *Slovenské vojsko*, 1940, roč. 1, č. 22, s. 364. Po smrti Beskida došlo ještě k hromadnému povyšování důstojníků, mezi nimi i jmenovaného na *majora pěchoty*, ale s účinností již od 1. července 1940. *Osobný vestník ministerstva národnej obrany*, 1940, roč. 2, č. 6, s. 32.

generála Grazianiho“ jako velitel II. praporu a odebral se s kombinovanou rotou na východní Slovensko k akcím proti maďarskému vpádu na slovenské území.¹²⁸ Následně velel plukovní 5. rotě, ale od května působil jako velitel v poddůstojnické škole v Dolnom Kubíně. Dosáhl hodnosti nadporučíka pěchoty. Choval se sebevědomě a domýšlivě, měl sklon k bezohlednosti. V tomto směru se velitelsky osvědčil, jeho výběr za velitele čestné setniny tak nemusel být náhodný. Jeho dobrodružná povaha jej však přivedla do vězení a k degradaci. Co však následovalo, musí každého přesvědčit, jakým dobrodruhem Valent skutečně byl. Trest vězení si odpykal, v únoru 1941 překročil hranice a přihlásil se v jugoslávském Bělehradě do československé zahraniční armády. K činné službě byl prezentován v palestinské Haifě u československé jednotky na Středním východě v hodnosti poručíka, tedy v hodnosti, kterou dosáhl v předválečné československé armádě. Velel četě v důstojnické záloze a byl povýšen do hodnosti nadporučíka, později do hodnosti kapitána. Své působení ve slovenské armádě, a tím pádem u Tisa, zatajil. Se souhlasem prezidenta Edvarda Beneše vstoupil v roce 1943 do de Gaullovy francouzské armády Bojujících (Svobodných) Francouzů. Ukázalo se, že je podezřelý ze zločinu zpronevěry a bylo tak proti němu vedeno vyhledávací řízení, které však muselo být československými polními prokurátory přerušeno, neboť byl stíhán i francouzskými vojenskými úřady a nalézal se ve vyšetřovací vazbě v syrském Aleppu.¹²⁹ Valenta u čestné setniny Jozefa Tisa vystřídal Elemír Beskid, který také sloužil v předválečné československé armádě v hodnosti kapitána pěchoty u Hradní stráže v Praze. V březnu 1939 převzal velení Pěšího pluku 33 „*Doss' Alto*“ v Senici. Při německé okupaci západního Slovenska dostával několikanásobná ultimáta od německého *Hauptmanna* Wieschemanna z *Panzer-Abwehr-Abteilung 50*, který se svou jednotkou Senici obsadil, aby vydal zbraně a vojenský materiál z mobilizačních zásob, přičemž okupační německé vojsko násilím vniklo do kasáren.¹³⁰ Beskid po dočasném přemístění do Sabinova velel od května 1939 vojákům III. praporu u Pěšího pluku 3. V červenci 1939 využil výzvy Ministerstva národní obrany a požádal o přijetí do doplňovací služby, jeho žádost však nebyla schválena.¹³¹ V srpnu byl zařazen do počátečního vojensko-železničního kurzu a po ukončení tohoto kurzu byl dnem 1. září 1939 přidělen k Železničnímu traťovému velitelství v Bratislavě. Polního tažení proti Polsku se účastnil jako velitel expozitury (regulační komisař) Železničního traťového velitelství v Marceganec.¹³² Jeho volba do čela čestné setniny měla svou logiku, získal velitelské zkušenosti ze služby u hlavy společného státu. Kdo mohl tušit, že se bude demonstrativně sebepoškozovat, až si přivede zranění, jemuž podlehne? Ernest Pecháček byl z jiného těsta. Aktivně sloužil v československé armádě v hodnosti nadporučíka dělostřelectva, ale v roce 1927 byl přeložen do zálohy kárným výborem 6. pěší divize pro kázeňský přestupek. V březnu 1939 nastoupil dobrovolně službu u Dělostřeleckého pluku 110 a vykonával funkci velitele náhradního oddílu a zpravodajského důstojníka. V květnu 1939 byl reaktivován

¹²⁸ LACKO, ref. 48, s. 147.

¹²⁹ VÚA - VHA Praha, f. Kvalifikační listiny, Alois Valent. Podle archivního výzkumu badatele Ivana Procházky z Prahy byl Valent po nástupu služby u Svobodných Francouzů zařazen v hodnosti *lieutenant* k motorizovaným a jezdeckým jednotkám na Středním východě. Po podmínečném propuštění z francouzské vazby byl za arabských nepokojů v roce 1945 těžce zraněn a léčil se v Bejrútu. Po válce z francouzské armády demobilizován a v roce 1947 žil v Paříži. Později vstoupil do cizinecké legie, ze které byl údajně penzionován v roce 1960.

¹³⁰ HUBENÁK, Ladislav. Politika nemeckej ochrannej zóny na Slovensku roku 1939. In *Sborník archivních prací*, 1967, roč. 17, č. 2, dok. č. 18, s. 348-350. ISSN 0036-5246.

¹³¹ VHA Bratislava, f. Hlavné vojenské veliteľstvo 1939 - 1940, šk. 20, č.j. 203.420 Dôv./dopl.1939.

¹³² VÚA - VHA Praha, f. Kvalifikační listy, Elemír Beskid (Elemér Bezskid).

a ustanoven pobočníkem velitele dělostřelectva pplk. del. Jozefa Turance, což nebyl žádný „měkký“ velitel, spíše naopak. Po odchodu Turance v září 1940, přebírajícího velení 1. divize v Trenčíně, zastupoval pobočníka inspektora branné moci gen. II. tr. Alexandra Čunderlíka.¹³³ Pecháček chtěl zřejmě odstříhnout čestný oddíl prezidenta, jemuž začal velet, od pošramocené minulosti původní čestné vojenské stráže. Formální postavení Beskida a Machaty jako přednosty vojenského oddělení Kanceláře prezidenta republiky, resp. velitele Vojenské stráže prezidenta Republiky nevzal na vědomí, funkce s Bardonem přebírali od Čomora, který však zároveň musel vojenské oddělení opustit. V kvalifikačním hodnocení za rok 1940 také nechal uvést u Beskida pouze funkci velitele Vojenské stráže prezidenta republiky a u Machaty funkci jeho zástupce, hodnocení vypracoval za zemřelého Beskida Machata, který měl k Beskidovi blízký vztah, neboť pod ním sloužil v roce 1939 u Pěšího pluku 3.¹³⁴ Důvod zmíněného Pecháčkova postupu však mohl vyplývat i z faktu, že kvalifikační hodnocení Beskida ve funkci přednosty vojenského oddělení neměl kdo, jako funkčně nadřízený, provést, Bardon ani Pecháček nebyli ve funkci více než několik dní a navíc Beskid byl po smrti. Pecháček se při první příležitosti v roce 1941 zbavil i Machaty ve funkci velitele roty Čestného oddílu prezidenta¹³⁵ a ponechal si pouze jako velitele čet aktivované důstojníky z roku 1939 (Mihálik, Strmeň, Škrada), z nichž jednoho, Škradu, ustanovil svým zástupcem.¹³⁶ a další, Mihálik, se později stal i pobočníkem přednosty vojenského oddělení Kanceláře prezidenta republiky Bardona.¹³⁷

¹³³ VÚA - VHA Praha, f. Kvalifikační listiny, Arnošt Pecháček.

¹³⁴ VÚA - VHA Praha, f. Kvalifikační listiny, Jozef Machata.

¹³⁵ Pecháček požadoval výměnu Machaty v červnu 1941 a za nového velitele roty Čestného oddílu prezidenta si vybral npor. pech. Ladislava Vargu z Pěšího pluku 6, který byl následně prověřován po stránce vojenské, národnostní a politické. Varga k Tisovi nenastoupil, neboť prodělal superarbitrážní řízení a jeho přidělení k Čestnému oddílu prezidenta se stalo bezpředmětným. VHA Bratislava, f. Ministerstvo národnej obrany 1940 - 1945, Spisy dôverné, šk. 149, č.j. 59.202 Dôv. II/3.1941, č.j. 66.717 Dov./3.1941. Machata v červenci 1941 odešel do pole na východní frontu k Armádnímu velitelství. V roce 1944 se účastnil Slovenského národního povstání v prostoru Vyšný Orlik (sz. Svidník), byl zajat, propuštěn do Bratislavy, Haššíkovo MNO ho přemístilo do Trenčína, odkud v dubnu 1945 evakuoval do Brna na Moravě, kde s manželkou a dítětem vyčkal příchodu Rudé armády. Po válce sloužil v čs. armádě jako velitel III. praporu 25. pěšího pluku v Kremnici. VÚA - VHA Praha, f. Kvalifikační listiny, Jozef Machata.

¹³⁶ VÚA - VHA Praha, f. Kvalifikační listiny, Ján Škrada.

¹³⁷ VÚA - VHA Praha, f. Kvalifikační listiny, Vojtech Mihálik.